

PIĘĆ WIEKÓW TRADYCJI KOWARSKICH

FIVE CENTURIES OF THE TRADITIONS OF KOWARY
FÜNF JAHRHUNDERTE TRADITIONEN IN KOWARY
PĚT STOLETÍ KOWARSKÉ TRADICE

Opracowanie i redakcja
KRZYSZTOF SAWICKI

Ilustracje pochodzą ze zbiorów:
Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze,
Archiwum Państwowego we Wrocławiu,
Archiwum Państwowego we Wrocławiu, Oddział w Jeleniej Górze,
Wydawnictwa Booster z Jeleniej Góry,
Krzysztofa Bizunowicza,
Franciszka Gawora,
Mirosława Góreckiego,
Krzysztofa Sawickiego,
Andrzeja Weinke,
Ewy Marii Paradowskiej-Werszler,
Jerzego Wróblewskiego.

© by Krzysztof Sawicki, 2012

Wydawca
Wydawnictwo "AD REM"
58-500 Jelenia Góra, ul. Okrzei 12, www.adrem.jgora.pl

ISBN 978-83-62708-82-6

Na okładce:

Strona 1: Panorama Kowar na tle
Rudaw Janowickich, grafika XVIII w.,
autor nieznaný.

Strona 2: Pierwsza mapa Śląska z 1561
r., Martin Helwig (wydanie z 1685 r.).

Strona 3: Współczesny plan miasta,
Wydawnictwo Plan, Jelenia Góra 2012

Na stronie tytułowej: Najstarszy
zachowany dokument dotyczący
Kowar i Jeleniej Góry wystawiony
przez księcia Bolka II Świdnickiego
i jego małżonkę Agnieszkę, 6
października 1355 roku. Zawiera
informację, iż gwarkowie z Kowar nie
mogą sprzedawać wydobywanej rudy
żelaza bez zgody Jeleniej Góry.

On the cover:

Page 1: Panorama of Kowary with
Rudawy in the background Janowicz,
18th century print, unknown author.

Page 2: Earliest map of Silesia, 1561,
Martin Helwig (published 1685).

Page 3: Contemporary map of the city,
Publisher Map of Jelenia Góra, 2012

On the title page: The oldest existing
document concerning Kowary and
Jelenia Góra, issued by Duke Bolek II
Świdnicki and his wife Agnieszka,
6 October 1355. Contains the
announcement that miners were
prohibited from selling iron ore
extracted without permission from
Jelenia Góra.

Auf dem Einband:

Seite 1: Panorama von Kowary auf dem
Hintergrund des Gebirgskamms Rudawy
Janowickie (dt.: Landeshuter Kamm),
Grafik, 18. Jh., Autor unbekannt.

Seite 2: Erste Landkarte von Schlesien von
1561, Martin Helwig (Ausgabe von 1685).

Seite 3: Heutiger Stadtplan, Verlag Plan,
Jelenia Góra 2012

Titelseite: Älteste erhaltene Urkunde zu
Kowary und Jelenia Góra, ausgestellt vom
Fürsten Bolko II. von Schwiednitz und
seiner Gattin Agnieszka, am 6. Oktober
1355. Sie enthält die Information, dass
die Bergarbeiter von Kowary kein Eisenerz
ohne eine Genehmigung der Behörden von
Jelenia Góra verkaufen dürfen.

Na obálce:

Strana 1: Panorám Kowar s
Janovickými Rudavami v pozadí,
grafika 18. stol., neznámý autor

Strana 2: První mapa Slezska z roku
1561, Martin Helwig (vydáno 1685).

Strana 3: Dnešní plán města,
Vydavatelství Plan, Jelení Hora 2012

Na titulní straně: Nejstarší
zachovaný dokument o Kowarech
a Jelení Hoře vydaný knížetem
Bolkem II. Svidnickým a jeho
manželkou Agnieszkou, 6 října
1355. Obsahuje informace, že
horníci z Kowar nesmějí prodávat
vytěženou železnou rudu bez
souhlasu Jelení Hory.

Szanowni Państwo,

Kowary w 2013 roku obchodzą jubileusz 500-lecia uzyskania praw miejskich. Legenda głosi, że pierwsza osada powstała w tym miejscu za czasów Laurentusa Angelusa – legendarnego odkrywcy rud żelaza na zboczu góry Rudnik ok. 1158 roku. Najstarszym dokumentem wspominającym o Kowarach był przywilej sprzedaży rudy żelaza wydobywanej właśnie na tym terenie datowany na 1355 rok. Dla nas najważniejszy jest jednak przywilej lokacyjny z 1513 roku, w którym król Czech i Węgier Władysław II Jagiellończyk podniósł Kowary do rangi miasta.

W kolejnych wiekach następował rozwój osadnictwa i rzemiosł opartych o górnictwo rud żelaza. Wysoki poziom, a nawet sławę rzemieślników dokumentuje zamówienie na muszkiety złożone w Kowarach przez samego Zygmunta II Augusta, władcy zjednoczonego państwa – Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Kolejny wiek przyniósł krwawą wojnę trzydziestoletnią – konflikt pomiędzy protestanckimi państwami niemieckiej Rzeszy a katolicką dynastią Habsburgów. W jej wyniku ucierpiała prawie cała Europa, upadek rzemiosła i zapaść gospodarcza dotknęła również Kowary. Miasto utracili Schaffgotschowie na rzecz rodziny Czerninów, którzy również władali zaprzyjaźnionym obecnie z Kowarami - czeskim Miastem Vrchlabi.

Sto lat po tej wojnie Kowary strawił wielki pożar, zniszczeniu uległa cała ówczesna zabudowa centrum miasta. Wiek XVIII był jednak początkiem ważnego okresu rozwoju – założono manufakturę wyrobów lnianych, a później adamaszku, otwarto stację pocztową i połączenie z ważniejszymi ośrodkami Śląska, zbudowano kościół i szkołę ewangelicką, ratusz, a przede wszystkim uzyskano tytuł Miasta Królewskiego Prus.

Na przełomie kolejnego wieku odkryto złoża rud miedzi, ołowiu i srebra na Podgórzu - obecnie znajdującego się w obrębie Kowar, powstała fabryka pluszu. Rozwój gospodarczy miasta w coraz większym stopniu oparty był o przemysł tkacki. W połowie wieku powstała Fabryka Dywanów Smyrnerskich, kilka lat później fabryka filcu. Miasto przyciągało znane osobistości, ciekawe bliskich Karkonoszy, żądne wrażeń, których mogły zapewnić im turystyczne zjazdy saniami rogatymi. Uruchomiono gazownię, rozpoczęto wydawanie miejskiej gazety. Zbudowano drogę przez Przełęcz Kowarską zwaną drogą głodu, doprowadzono do Kowar linię kolejową, założono telegraf, rozpoczęto budowę tunelu kolejowego. Koniec XIX w. przyniósł wielką powódź, której rozmiar skłonił cesarzową niemiecką Wiktorię do odwiedzenia miasta.

Skutkiem „rewolucji przemysłowej” XIX wieku był rozwój w Kowarach nowych gałęzi przemysłu metalowego i porcelany technicznej. Połączenie kolejowe na trasie Jelenia Góra – Kamienna Góra przez Kowary umożliwiło swobodny przewóz ludzi i towarów. Rozwijały się usługi dziś zwane turystycznymi, których odbiorcą byli przyjeżdżający mieszkańcy dużych miast, szukający warunków do wypoczynku, możliwości podreperowania zdrowia oraz ciekawych wrażeń. W pierwszym dwudziestolecu zbudowano sanatoria

WSTĘP

„Wysoka Łąka” i „Bukowiec”, atrakcją były zimowe zjazdy saniami oraz wypady na Śnieżkę i Przełęcz Okraj. Równolegle jednak odkryto rudę uranu i w 1925 roku rozpoczęto jej wydobywanie, wznowiono także wydobywanie rud żelaza. Okres I i II wojny światowej był czasem tragicznym dla Europy i wywarł swoje piętno również na Kowarach.

Po 1945 roku mało zniszczone Kowary przyjęły Polaków z różnych stron – reemigrantów z Zachodu, przesiedleńców z Buga oraz mieszkańców zniszczonych miast centralnej Polski. Rozwój przemysłu oraz wznowienie poszukiwań uranu zmieniło oblicze miasta, nastąpił upadek usług turystycznych, m.in. przebudowano wiele obiektów hotelowych i gastronomicznych na lokum dla przyjezdnych. Wydobywanie uranu sparaliżowało miasto, czyniąc je niedostępne dla odwiedzających. Okres ten trwał do przełomu październikowego. W tym czasie powstało jednak wiele nowych obiektów m.in. osiedle górnicze z Domem Kultury i nową szkołą. Powiew demokratyzacji kraju przyniósł Kowarom nowe możliwości rozwojowe, a lata 70-te zaowocowały inwestycjami gospodarczymi (budowa nowej fabryki dywanów igłowych, zakładów przemysłu maszynowego i drzewnego) oraz społecznymi (osiedla mieszkaniowe, kino, tereny rekreacyjno-sportowe). Niestety w kolejnym dziesięcioleciu kryzys gospodarczy zahamował rozwój miasta, a odzyskanie samorządności zbiegło się z dramatycznymi dla Kowar przekształceniami w gospodarce i upadkiem dużych zakładów. Z drugiej jednak strony przemiany demokratyczne w kraju dały szansę mieszkańcom na realizację różnorodnych działań na polu społecznym i gospodarczym. Otwarcie na świat sprowadziło do Kowar kapitał zagraniczny oraz wyzwoliło przedsiębiorczość prywatną.

Samorząd miejski podjął w XXI wieku wyzwanie unowocześniania infrastruktury komunalnej oraz przebudowy funkcji w kierunku ośrodka turystycznego. Powstały możliwości realizacji ambitnych pomysłów z udziałem środków Unii Europejskiej, partnerów czeskich oraz osób i firm prywatnych jak budowa Stacji Sportów Zimowych i Paralotniarstwa na Podgórzu. W ramach projektów dofinansowanych ze środków funduszy europejskich oraz środków budżetu państwa za pośrednictwem wielu programów operacyjnych, w Kowarach zrealizowano kilkanaście zadań w tym budowę sieci kanalizacyjnej, rewitalizację Starówki, odnowę Ratusza, Parku Miejskiego, utworzenie Centrum Integracji i Tradycji Miasta, zorganizowano szereg imprez, które na stałe weszły do kalendarza corocznych wydarzeń.

Jednym z ostatnio realizowanych zadań jest projekt pn. „5 wieków tradycji kowarskich – promocja historii górnictwa w Kowarach” współfinansowany ze środków UE za pośrednictwem Euroregionu Nysa. To właśnie dzięki niemu mam przyjemność oddać w ręce Szanownych Czytelników tę publikację. Celem tego wydawnictwa jest przybliżenie bogatej historii Kowar w oparciu o obrazy dokumentujące tradycję górniczą i inne obszary aktywności mieszkańców na przestrzeni ostatnich 500 lat.

Życzę miłej lektury

Krzysztof Sawicki

Burmistrz Miasta Kowary

CHRONOLOGIA DZIEJÓW KOWAR

1148 – Laurentius Angelus miał odkryć na zboczach góry Rudnik złoża rudy żelaza
1225 – budowa kaplicy pw. Św. Wawrzyńca w miejscu obecnie istniejącego kościoła parafialnego (źródła nieudokumentowane)
1305 – Kowary po raz pierwszy wymieniono jako osadę górniczą: nazwa w łac. formie Mons Vernus
1355 – 6 X – pierwsza pisemna wzmianka o Kowarach w dokumencie księcia Bolka II Świdnickiego
1392 – księstwo świdnicko-jaworskie, a w nim Kowary stały się terytorium dziedzicznym królów Czech
1401 – Kowary stają się własnością Gotsche Schoffa, burgrabiego na jeleniogórskim zamku i pana na zamku Chojnik
1401 – Kowarsche Schaff ufundował w kościele parafialnym w Kowarach ołtarz poświęcony świętym: Jerzemu, Katarzynie i św. Annie
1408 – 17 II – w wyniku skargi władz Jeleniej Góry, król Wacław IV zakazał Kowarom samodzielnego handlu suknem, solą i piwem
1454 – układ Kowar z Jelenią Górą zakończył wieloletni spór wywołany uporczywym naruszaniem przez Kowary przywilejów gospodarczych Jeleniej Góry dotyczących handlu żelazem, suknem, piwem i solą
1513 – Władysław Jagiellończyk król Czech i Węgier, nadał przywilej lokacyjny dla Kowar tym samym miasto otrzymało prawa miejskie
1528 – Kowary uzyskały status „Wolnego miasta górniczego”, w konsekwencji przywileju uwalniającego od zależności ekonomicznej od Jeleniej Góry
1549 – kościół katolicki przejęli ewangelicy, Laurentius Werner pierwszym duchownym
1550 – ewangelicy rozbudowują świątynię w Kowarach
1564 – Zygmunt August król Polski zamówił w Kowarach 200 łuf do muszkietów
1570 – budowa renesansowego dworu w Radocinach zwanego Nowym Dworem
1579 – bunt chłopski, odmowa płacenia czynszów, odrabiania pańszczyzny, wystąpienia zbrojne w Kowarach
1590 – Kowary nawiedziło trzęsienie ziemi
1618-1648 wojna trzydziestoletnia niszczy miasto
1619 – pożar centrum miasta
1622 – oddział Liśwoczaków pod dowództwem Stanisława Stroynowskiego (w służbie cesarza Ferdynanda II) spłądował i ograbiał Kowary
1633 – pożar kościoła
1634 – aresztowanie Hansa Ulricha Schaffgotscha feudalnego dziedzica Kowar – zarekwirowanie dominium kowarskiego przez cesarza Ferdynanda II Habsburga
1635 – 23 VII – stracenie na rynku w Ratybonie Hansa Ulricha von Schaffgotscha

1639 – 1 IX – cesarz Ferdynand III Habsburg sprzedał Kowary wraz z przynależnymi folwarkami i wsiami czeskiemu hrabiemu Hermanowi Czerninowi
1639-1747 Kowary należały do czeskiej rodziny von Tschernin (Czernin)
1650 – upadek górnictwa w Kowarach
1654 – franciszkanie w imieniu katolików przejęli ponownie świątynię w Kowarach
1670 – odbudowa spalonego kościoła
1695 – uгода mieszczan kowarskich z Hermanem Czerninem
1702 – Kowary liczyły 2210 mieszkańców
1719 – 1721, Eberhard ze Szprotawy zbudował prospekt organowy w kościele parafialnym
1720 – powstanie manufaktury wytwarzającej płótno (jednej z pierwszych) na Śląsku
1727 – budowa w Kowarach średnich barokowej kaplicy św. Anny (budowniczy Kaspar Jentsch z Krzeszowa)
1725 – na moście przed kościołem ustawiono rzeźbę św. Jana Nepomucena
1729 – w mieście powstała stacja pocztowa
1736 – potwierdzenie przywilejów miasta przez Cesarza Karola VI Habsburga
1740 – 1742, wojska Fryderyka II Hohenzollerna opanowują Śląsk. Kowary spod austriackiego preszły pod panowanie pruskie
1741 – 15 VIII – mieszkańcy w referendum opowiedzieli się za przynależnością Kowar do Prus
1742 – Kowary uzyskały połączenie pocztowe na trasie Wrocław – Świdnica – Świebodzice – Kamienna Góra – Kowary – Jelenia Góra
1742 – przedstawiciele miasta weszli w skład „Górskiego Ziemstwa Handlowego” utworzonego przez zrzeczenie kupieckie miast: Jeleniej Góry, Kamiennej Góry, Gryfowa i Kowar
1743-1745, budowa ewangelickiego domu modlitwy (spłonął 3 stycznia 1959 r.)
1745 – tkacze sprowadzeni z Saksoni rozpoczęli produkcję adamaszku
1746 – 1 XI – wielki pożar dolnej części miasta (spłonęło około 200 domów)
1747 – 3 III – Fryderyk II, król Prus wykupił dobra kowarskie od Czerninów, a kwotę kontraktu (144 tys. talarów) wypisał na hipotekę miasta.
1747 – 12 VI – Kowary otrzymały przywilej miasta królewskiego
1753 – zbudowano dom pastora (budowniczy Hedemann)
1754-1764, rodzina Englerów Michael ojciec i syn zbudowali organy w kościele ewangelickim
1778 – uruchomione komunikacji dyliżansowej z Wrocławia do Cieplic przez Bolków, Kamienną Górę, Kowary, Jelenią Górę
1781 – 17-18 VIII – po raz ostatni Fryderyk Wielki odwiedził Kowary, nocował w domu Treutlera
1786-1789, budowa ratusza miejskiego w stylu klasycystycznym w miejscu, gdzie stał dom sądowy (proj. Christian Schulze)

1788 – powstała pierwsza drukarnia w mieście założył ją Immanuel Krahn
1789-1791, budowa szkoły ewangelickiej (budowniczy Neumann)
1792 – wielki pożar miasta – w nocy 4/5 V spłonęło 40 domów i 46 budynków gospodarczych. Mienie i dach nad głową straciło 80 rodzin
1793 – strajk czeladników
1794 – protesty tkaczy spowodowane wyzyskiem, wojsko stłumiło bunt, tkacze uzyskali jednak poprawę swojej egzystencji
1795 – oberwanie chmury, woda zniszczyła wiele budynków
1799 – na Podgórzu zostały odkryte złoża rud żelaza, miedzi, ołowiu i srebra
1806 – została uruchomiona fabryka pluszu
1810 – 23 V – wielka powódź zniszczyła dużą część miasta
1813 – w Kowarach gościł niemiecki poeta Theodor Körner, zatrzymał się w zajeździe pod Złotą Gwiazdą
1817 – 5 II – z Przełęczu Okraj do Kowar odbył się pierwszy osobowy zjazd saniami Rogatymi dokonany przez feldmarszałka hrabiego von Gneisenau,
1820 – sprzedaż dóbr miejskich (folwarków i lasów) na pokrycie długów hipotecznych
1823-1837, epidemia cholery, duże straty wśród mieszkańców
1824 – książę Antoni Radziwiłł namiestnik Wielkiego Księstwa Poznańskiego nabył pałac w Ciszycy, stworzył w nim letnią rezydencję. Po jego śmierci majątek odziedziczyły jego córki Eliza i Wanda w rękach spadkobierców rodziny Ciszycza pozostała do 1927 r.
1826 – Radociny wraz z zamkiem Nowy Dwór kupuje Książę Rzeszy Heinrich LXXIV Reuss-Schleiz-Köstritz z młodszej linii książęcej rodziny Reuss. Nowy Dwór pozostał w ich rękach do 1945 r.
1827 – powstała Tkalna Mechaniczna przy ul. Ogrodowej produkująca m.in. beższwowe woreczki pocztowe, płótna żaglowe, plandeki
1832 – uregulowanie spraw majątkowych przez rząd
1844 – początek zorganizowanego lecnictwa w mieście. Utworzenie prywatnego zakładu opiekuńczego dla starców oraz psychicznie i nerwowo chorych
1844 – w mieście powstała fabryka narzędzi chirurgicznych
1846 – w Kowarach powstała fabryka świec i jedwabiu
1850 – miejscowość nazwano Schmiedeberg unter d. Schneekoppe (Kowska Góra)
1855 ok. – przejściowe wznowienie działalności górniczej
1855-1857, budowa tzw. „drogi głodowej” z Kowar do Kamiennej Góry przez Przełęcz Kowarską, za dzieł pracy robotnicy otrzymywali bochenek chleba

1856 – powstała fabryka Dywanów Smyrnerskich w Kowarach
1860 – uruchomiona została stacja telegraficzna
1863 – początek działalności fabryki Filców (wg innych źródeł w 1869 r.)
1865 – w Kowarach rozpoczęła działalność śląska szkoła koronkarstwa (Schlesische Spitzenschule) założona przez Marie Hoppe i Marie Siegert
1869 – uruchomiono fabrykę Filcu
1871 – fabryka Porcelany rozpoczęła działalność
1872 – wybudowano gazownię miejską
1873 – w Kowarach ukazał się pierwszy numer lokalnego czasopisma „Der Sprecher” („Mówca”, „Rzecznik”.
1874-1941, ukazywała się w mieście gazeta „Schmiedeberger Stadtblatt”
1876 – kowarska fabryka Gevers und Schmidt wyprodukowała 2100 sztuk dywanów Smyrnerskich różnej wielkości
1878 – uruchomiony został zakład bielenia płótna i aparatury tkanin (Bielnik)
1887 – F.A. Tittel i C. Mattis uruchomili zakład Litograficzny w Kowarach
1887 – fabryka dywanów Gevers & Schmidt otrzymała zamówienie od króla Włoch Humberta na wykonanie 24 dywanów przeznaczonych dla Kwirynału
1889 – dywany z Kowar zdobyły złoty medal na światowej wystawie w Barcelonie
1881-1882, budowa linii kolejowej z Jeleniej Góry do Kowar
1891 – 19 III – nad wejściem do domu Treutlera umieszczono granitową tablicę upamiętniającą pobyt tutaj króla Fryderyka II (1-18 VIII 1781 r.)
1894 – fabryka dywanów Gevers & Schmidt stała się własnością Vereinigte Smyrna – Teppichfabriken
1897 – 29 i 30 VII – wielka powódź pustoszy miasto
1897 – 21 IX – Kowary odwiedziła cesarzowa Augusta Wiktoria która wyasygnowała znaczną kwotę pieniędzy na odbudowę miasta
1900 – ukazała się monografia Kowar Theodora Eismängera Geschichte Stadt Schmiedeberg im Riesengebirge (Historia Miasta Kowary w Karkonoszach)
1901-1905, zbudowano tunel kolejowy pod Przełęczą Kowarską (dł. 1025 m)
1900-1902, budowa sanatorium na Wysokiej Łące (proj. Karl Grosser)
1905 – 5 VI ukończenie budowy linii kolejowej Kowary-Leszczyniec- Kamienna Góra
1907 – rozpoczęto wydawanie gazety „Schmiedeberger Anzeiger”
1910 – w sztolni kopalni „Vulkan” odkryto mineralizację uranową
1912-1916, wybudowano sanatorium Bukowiec
1914 – 4-12 VII – uroczystości związane z nadaniem praw miejskich Jubileusz 400 lat Kowar

1914-1918, Pierwsza Wojna Światowa na frontach zginęło kilkudziesięciu mieszkańców Kowar
1918 – duży dzwon z kościoła parafialnego został zdjęty z wieży i przekazany na potrzeby armii jako ofiara I wojny światowej
1922 – Miejska Kasa Oszczędności w Kowarach i Komitet Budowy Pomnika Żołnierzy Poległych wyemitowała papierowe bony w 6 nominatach w celu zebrania pieniędzy na budowę pomnika poległym mieszkańcom miasta w I wojnie światowej
1923 – 10 V – uroczystość odsłonięcia pomnika poświęconego poległym w I wojnie światowej. Pomnik stanął za urzędem miasta.
1923 – wielka inflacja, spadek wartości pieniądza. Znaczek na list kosztował 20 miliardów marek, 2 kg maki 305 miliardów, 1 kg ziemniaków 40 miliardów marek
1925 – rozpoczęto wydobywanie rudy uranowej
1929 – kowarscy katolicy rozpoczęli zbiórkę pieniędzy na nowy dzwon do kościoła parafialnego. Jego wykonanie zlecił firmie „Petit und Gebr.Edelbrock” w Gescher w Westfalii
1930 – 9 V – nowy dzwon w kowarskiej świątyni po raz pierwszy przemówił w asyście wszystkich dzwonów, ogłaszając zgon proboszcza Maliski
1932 – 2 XII – zelektryfikowana została linia kolejowa na odcinku Jelenia Góra-Myslakowice-Kowary- Kamienna Góra
1935 – połączono sztolnię Vulkan z kopalnią Wolność (Bergfreiheit)
1939-1945, druga wojna światowa – przemysł i gospodarka w mieście podporządkowana została celom wojennym II Rzeszy Niemieckiej
1942 – władze wojskowe upomniwały się o dzwony z kościoła parafialnego. Były jeszcze bardziej zachłanne aniżeli w 1918 r. zarządziły więc aby parafia przekazała na cele wojskowe dwa dzwony z kościoła (duży i średni) i dzwon z kaplicy św. Anny
1945-1947, zasiedlenie miasta przez Polaków
1945 – miejscowość nazywano: Kryżatka, Kryżatka, Kuźnice, Kuźnick, Kuźnice Źródło
1945 – 1 VII – likwidacja radzieckiej komendantury wojennej. Pierwszym burmistrzem został Antoni Wiesner (do sierpnia tegoż roku)
1945 – 23 VII – przedstawiciele Zjednoczenia Rud Żelaza w Częstochowie przejęli pod swój zarząd Kopalnię Wolność
1945 – 26 VIII – w palacu Nowy Dwór została się z życiem księżna Feodora Reuss prawnuczka królowej Victorii, wnuczka cesarza niemieckiego i króla Prus
1945 – VIII – w kopalni Wolność wydobyto 180 ton rudy magnetytowej
1945 – VIII – fabryka dywanów wyprodukowała swój pierwszy po wojnie dywan, który powstał przez trzy miesiące
1945 – VIII – wznowiła działalność drukarnia w Kowarach
1945 – 15 IX – przejęcie przez polskie władze Zakładów Wytwórczych Porcelany Technicznej dawny zakład H. Pohla. Pierwszym dyrektorem został Rudolf Nycz
1945 – uruchomiono zakłady Otto Peschela tzw. Bielnik. Zostały one podporządkowane Pań-

stwowym Zakładom Lnianskim „Orzeł” w Myslakowicach
1945 – na obszarze 8900 ha powstało Nadleśnictwo Śnieżka. W skład nadleśnictwa weszły lasy z terenu Kowar, Karpnik i Janowic Wielkich
1945 – powstał Państwowy Instytut Przeciwgruźlicy Zeylandowo w Krzyżatce (dawna nazwa Kowar) z dyrektorem z dr S. Wąsowiczem
1945 – przejęcie Szpitala Ogólnego przy ul. Waryńskiego 14 przez polską administrację
1945 – została uruchomiona Publiczna Szkoła Powszechna w budynku szkolnym przy kościele ewangelickim (ul. Staszica). Pierwszym kierownikiem był Jan Garszczyński
1946 – z kopalni Wolność wydobyto 22 000 t rudy magnetytowej
1946 – powstały kluby sportowe Górniczo-Związkowy Klub Sportowy „Wolność”, Klub sportowy „Włóknierz” przy Fabryce Dywanów
1947 – miasto ostatecznie otrzymało nazwę Kowary
1947 – II – została powołana Miejska Rada Narodowa w oparciu o delegowanych przedstawicieli partii i stronnictw politycznych. Pierwszym przewodniczącym MRN był Jan Rapacz
1947 – w dawnej fabryce W. Schmiddinga w Krzacynie powstały Centralne Warsztaty Mechaniczne Przedsiębiorstwa Państwowego „Kowarskie Kopalnie”. Działały do 1959 r.
1947 – dawna fabryka C.G. Guttlera (Filców Technicznych) otrzymała nazwę: Państwowa Fabryka Filców Kowarach. Pierwszym dyrektorem został Piotr Jewiarz
1948 – 1 I – utworzono Przedsiębiorstwo „Kowarskie Kopalnie”. W jego skład weszła Kopalnia Wolność. Powstały samodzielne Grupy Geologiczno-Poszukiwawcze
1948-1958, działała w Kowarach kopalnia uranu Podgórze
1948 – 1951, wzniesiono budynek liceum przy ul. Szkolnej
1949-1952, wybudowano osiedle górnicze i Dom Kultury
1950 – w Kowarach zamieszkiwało 8874 mieszkańców
1950 – powołano w Kowarach Prezydium Rady Narodowej. Pierwszym przewodniczącym mianowany został dotychczasowy burmistrz Józef Borusiak
1950 – w Kowarach zreorganizowano lecnictwo przeciwgruźlicze. Zmieniona została nazwa Zakładów Leczenia Gruźlicy w Bukowcu na Państwowy Zespół Sanatoriów Przeciwgruźliczych w Kowarach. W skład weszły placówki: Sanatorium w Kowarach, Sanatorium Bukowiec, Sanatorium Wysoka Łąka, Sanatorium w Szklarskiej Porębie, Sanatorium w Karpaczu
1951 – na Podgórzu rozpoczęto eksploatację złoża rudy uranowej
1951 – Przedsiębiorstwo Kowarskie Kopalnie zmieniło nazwę na Zakłady Przemysłowe R-1. W skład weszły: Kopalnia Wolność, Kopalnia, Radoniów (Góry Iżerskie), Kopalnia Kletno (Kotlina Kłodzka)
1951 – powstała Spółdzielnia Pracy Stolarskiej Przyszłość (meblarstwo)
1951 – 11 IX – rozpoczęła działalność Szkoła

Ogólnokształcąca w nowo wybudowanym budynku przy ul. Szkolnej. Pierwszym dyrektorem został Unisław Górski
1952 – III – powstał Zakład Przemysłu Odzieżowego Moda – Zakład w Kowarach
1952 – Zakłady Przemysłowe R-1 wybudowały przedszkole przy ul. Krętej (ob. Sienkiewicza).
1952 – ostatni niemiecki proboszcz parafii w Kowarach W. Haunschild odnalazł na „cmentarzysku dzwonów” w Hamburgu dwa z trzech zabranych w 1942 r. dzwonów z kościoła parafialnego i z kaplicy św. Anny i przewiózł je do swojej nowej parafii w Emsdetten w Westfalii.
1953 – złoża rudy uranowej w Kopalni Wolność wyczerpały się. Zakład dalej prowadził wydobycie rudy żelaza
1954 – 2 X – miejscowość Wojków została przyłączona do Kowar
1954 – 5 XII – odbyły się pierwsze wybory do Miejskiej Rady Narodowej w Kowarach
1954 – VI – w Niemczech Zachodnich z inicjatywy Burchardta powstał Związek Kulturalny Kowar (Kulturbund Schmiedeberg) skupiający byłych mieszkańców miasta
1955 – rozpoczęła działalność Podstacja Pogotowia Ratunkowego Kowarach
1956 – Przedsiębiorstwo Wytrobów Turystycznych Połsport – Zakład w Kowarach rozpoczął swoją działalność
1956 – Ośrodek Transportu Leśnego – Baza w Kowarach rozpoczęła działalność
1958 – 1 IX – otwarto Szkołę Podstawową nr 3 przy ul. 1 Maja w budynku po byłym hotelu zakładowym Fabryki Dywanów, pierwszym kierownikiem był Zenon Wiatrowski
1958 – w kopalni Podgórze wyczerpały się złoża rudy uranowej. Zakład został zlikwidowany
1959 – 2/3 I – spłonął kościół ewangelicki
1959 – Centralne Warsztaty Mechaniczne Przedsiębiorstwa Państwowego Kowarskie Kopalnie zostały przekształcone w samodzielny zakład przemysłowy pod nazwą Fabryka Maszyn Kowary
1959 – 31 XII – przyłączono do Kowar Krzacynę i Ciszycę (Radziwiłłówkę)
1962 – Kopalnia Wolność uległa całkowitej likwidacji
1962 – Spółdzielnia Inwalidów Niewidomych Dołsin uruchomiła produkcję szcetek w dzielnicy Krzacyna
1963 – zakończono wydobywanie uranu w kowarskich sztolniach
1963-1966, został wybudowany zakład produkcji koncentratu uranowego na bazie dawnej Kopalni Wolność
1964 – 1 VII – Zarządzeniem Ministra Przemysłu Ciężkiego, Zakład Porcelany Technicznej w Kowarach został połączony z Z.P.T. w Myslakowicach w jedno przedsiębiorstwo pod nazwą Jeleniogórskie Zakłady Porcelany Technicznej z siedzibą w Myslakowicach
1964 – uruchomiono drogowe przejście graniczne na Przełęczy Okraj
1969-1976, budowa i uruchomienie nowego zakładu wyrobu dywanów o zdolności produkcyjnej 7 milionów m² rocznie
1970 – liczba mieszkańców wynosiła 11.341

1972 – Nadleśnictwo Kowary zmieniło nazwę na Nadleśnictwo Śnieżka. Od 1988 obszar nadleśnictwa obejmował 13 tys. hektarów
1972 – 28 V – w wieku 40 lat zmarł Józef Gielniak wybitny artysta grafik, który mieszkał i tworzył w Sanatorium Bukowiec w Kowarach
1973 – 1 I – Zakłady Przemysłowe R-1 uległy likwidacji. Utworzono Zakład Doświadczalny Politechniki Wrocławskiej Hydro-Mech i Zakład Górniczy Politechniki
1973 – uruchomiono produkcję dywanów igłowych w Fabryce Dywanów
1973 – przeprowadzona została kolejna reforma administracji państwowej. Została ustanowiona funkcja naczelnika jako organu administracji państwowej. Pierwszym naczelnikiem w Kowarach została Ewelina Zaleta-Longa
1974 – odbył się I Plener Tkacki wrocławskiej Grupy 10 x Tak. Inicjatorką Pleneru była Ewa Maria Poradowska-Wersler
1974-1991, w dawnej kopalni uranu Podgórze w sztolni nr 19a uruchomiono jedyne w Polsce inhalatorium radonowe
1975 – Telewizyjny Bank Miast Kowary – Głucholazy. W rywalizacji z Głucholazami zgodzono się na remis.
1975 – W 30 rocznicę zwycięstwa nad faszyzmem wzniesiono (przy ul. Szkolnej) obelisk upamiętniający ofiary obozu koncentracyjnego Gross – Rosen filia w Bukowcu. Projektantem obelisku jest Bożena Burgielska
1975 – powstał zbiornik retencyjny i rezerwuarny technologicznej dla Fabryki Dywanów tzw. Radociny
1975 – Powołano Specjalistyczny Zespół Gruźlicy i Chorbó Pluc w Jeleniej Górze
1975 – powstał Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
1975 – 1 XII – Jeleniogórskie Zakłady Porcelany Technicznej zmieniły nazwę na Dołnośląskie Zakłady Porcelany Technicznej Polam – Myslakowice
1976 – na bazie Powiatowego Zarządu Dróg Lokalnych powstał Okręgowy Zakład Transportu i Maszyn Drogowych – Oddział Remontowo-Eksplatacyjny w Kowarach
1977-1987, wybudowano przy ul. Leśnej osiedle mieszkaniowe
1978 – rozpoczęto budowę Młodzieżowego Centrum Kultury w Wojkowie przy ul. Jagiellońskiej (siedziba Fundacji „Światło Życie”)
1979 – wybudowano osiedle mieszkaniowe przy ul. Matejki
1980-1983, przy ul. Parkowej powstały korty tenisowe. Wybudowane przez pracowników Zakładu Doświadczalnego Politechniki Wrocławskiej Hydro-Mech
1980-1981, akcje protestacyjne i strajki w zakładach pracy. Powstanie struktur Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Solidarność oraz NSZZ Solidarność Rolników Indywidualnych
1981 – 13 XII – Dekretem Rady Państwa PRL wprowadzono stan wojenny
1983 – VIII – uruchomiono Hotel Przywodzie przy ul. Karkonoskiej
1986 – rozpoczęto budowę wielorodzinnego osiedla mieszkaniowego przy ul. Rzemieślniczej

1986 – PKP zawiesiła przewozy osobowe na trasie Jelenia Góra - Mysłakowice - Kowary - Kamienna Góra

1988 – z okazji jubileuszu 475-lecia uzyskania praw miejskich ukazało się opracowanie Kowary szkie z dziejów miasta (2 tomy) wydane przez Karkonoskie Towarzystwo Naukowe w Jeleniej Górze

1989 – 30 IV – podczas zebrania przedstawicieli Komisji Zakładowych NSZZ Solidarność oraz niezależnych Obywateli Kowar ukonstytuował się Kowarski Komitet Obywatelski. Przewodniczącym został lekarz Andrzej Wrzosek

1989 – 4 VI – odbyły się pierwsze wolne i w pełni demokratyczne wybory po II wojnie światowej

1989 – oddano do użytku obwodnicę Kowar w ciągu drogi Jelenia Góra – Walbrzych (nr 367)

1989 – 31 XII – zlikwidowano Zakład Doświadczalny Politechniki Wrocławskiej Hydro-Mech. Powstały spółki: Hydro-Met (1.03.1989 r.), Hydro-Mech Spółka z o. o. (funkcjonowała 1.01.1990 - 24.06.1993)

1990 – 6 VI – odbyła się inauguracyjna sesja Rady Miejskiej w Kowarach. Na 21 miejsc w Radzie 17 mandatów zdobyli Kandydaci Komitetu Obywatelskiego Solidarność. Sesję otworzył radny senior lekarz radiolog Jerzy Sauer

1990 – 19 VI – na sesji Rady Miejskiej w Kowarach na burmistrza wybrano Marka Jiruskę (wcześniej funkcję Naczelnika Miasta Kowary)

1990 – VI – powstał Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

1990 – VIII – ukazał się pierwszy numer Kuriera Kowarskiego – Biuletynu Informacyjnego

1990 – 29 IX – w Urzędzie Miasta odbyło się spotkanie przedstawicieli gmin karkonoskich Polski i Czech. Tematem spotkania była współpraca transgraniczna

1990 – pierwsze grupowe zwolnienia pracowników w Fabryce Dywanów Kowary

1990-1991, Zlikwidowano Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Kowarach

1991-02 zlikwidowano Spółdzielnię Pracy Stolarskiej Przyszłość przy ul. Łomnickiej

1991 – X – powołano Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji. W skład instytucji weszły: Miejski Ośrodek Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna i Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. Dyrektorem został Janusz Piepiora

1991 – 1 XI – powstał Zakład Eksploatacji Zasobów Komunalnych z siedzibą przy ul. Dworcowej 11 (na bazie zlikwidowanego PGKiM w Kowarach)

1991 – podczas wymiany instalacji elektrycznej w hallu wejściowym kowarskiego ratusza odkryto pod farbą tynku na suficie późnobarokową polichromię pochodzącą z końca XVIII w.

1991 – 6 XII – uruchomiono oddział PKO BP z siedzibą przy ul. Jeleniogórskiej 12. Pierwszym dyrektorem został Robert Pomiankiewicz

1991 – firma Stelmet S.A. Zielona Góra uruchomiła w Kowarach przy ul. Bielskiej zakład produkcyjny o profilu architektura ogrodowa

1991 – powstała firma Aluform Sp. z o. o. przy ul. Wolności zajmująca się zabudową dużych samochodów

1991-1999, wybudowano osiedle mieszkaniowe Wichrowa Równia

1991-1998, wzniesiono osiedle mieszkaniowe przy ul. Tkaczy

1992 – 2 III – Fabryka Dywanów Kowary została przekształcona w spółkę akcyjną. Spółka weszła w skład Narodowych Funduszy Inwestycyjnych Hetman

1992 – 24 III – powstał Związek Gmin Karkonoskich założycielami byli miasto Karpacz, Kowary, gminy Mysłakowice i Podgórzyn

1992 – powstało Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe BIM z siedzibą przy ul. Głównej 1 w Krzaczyńcu. Zajmujące się wywozem nieczystości i zimowym utrzymaniem dróg w mieście

1992-1993, Przeprowadzono prace konserwatorskie późnobarokowej polichromii w hallu Ratusza.

1993 – 24 VI – Zakład Doświadczalny Politechniki Wrocławskiej Hydro-Mech Spółka z o. o. (z siedzibą w obiekcie po Kopalni Wolność) został zlikwidowany

1993 – 24 VI – zlikwidowano Zakład Górniczy Kowary – Podgórze, ostatnią jednostkę górniczą w Kowarach

1993 – 25 VI – powstało Stowarzyszenie Miłośników Kowar z siedzibą przy ul. Górniczej 1. Przewodniczącym został Jerzy Sauer

1993 – wydawnictwo Ossolineum przy wsparciu finansowym Urzędu Miasta w Kowarach wydało książkę pt. Kowary z serii Śląsk w Zabytkach Sztuki autorstwa Wojciecha Kapalczyńskiego w nakładzie 6000 egz.

1993 – w budynku szpitalnym przy ul. Waryńskiego 40 powstał Dom Pomocy Społecznej

1993 – Kowary mają 12,5 tys. mieszkańców

1994 – 1 IV – na przełęczy Okraj otwarto przejazd dla samochodów osobowych

1994 – Instytut Badań Jądrowych z Warszawy sprzedał Państwu Nowy Dwór Państwu Janinie Pernak de Gast i Gerardowi de Gast z Holandii

1995 – VII – zmodernizowano Kowarską Starówkę

1997 – zamknięto Zakład Porcelany Technicznej Polam przy ul. Wiejskiej 3

1997 – 22 XII – uruchomiono nowoczesną oczyszczalnię ścieków w przy ul. Jeleniogórskiej

1998 – XII – ogłoszono upadłość Fabryki Maszyn Kowary przy Głównej 1 w Krzaczyńcu

1999 – zlikwidowano Przedsiębiorstwo Wyrobów Turystycznych Polsport przy ul. Matejki 3

1999 – Stowarzyszenie Miłośników Kowar nawiązało współpracę ze Stowarzyszeniem Ojczyznianym Schönauf-Berzdorf w Niemczech

1999 – w dawnej kolejowej wieży ciśnień przy ul. Borusiaka art. grafik J. Jakubów urządził pracownię i zorganizował stałą ekspozycję lasek

2000 – 29 IV – uruchomienie Podziemnej Trasy Turystycznej – Sztolnie Kowary w sztolni nr 9 na Podgórzu

2000 – VIII – zlikwidowano Szkołę Podstawową nr 5 na Wojkowie. Ostatnim dyrektorem placówki była Wiesława Śpiewak

2000 – 19-20 XIII – zorganizowano Dymarki Kowarskie imprezę nawiązującą do historycznych tradycji górniczych i hutniczych miasta

2001 – VII – wydawnictwo Plan z Jeleniej Góry

przy współpracy ze Stowarzyszeniem Miłośników Kowar wydało pierwszy od 56 lat Plan Miasta Kowary

2001 – IX – Pensjonat Jelenia Struga rozpoczął działalność

2002 – 16 II – uruchomiono Inhalatorium Radonowe przy Centrum Jelenia Struga na Podgórzu

2002 – 16 X – zmarł wieloletni burmistrz i wiceburmistrz Kowar Marek Jiraska

2003 – 7-8 VI – mieszkańcy Kowar wzięli udział w ogólnopolskim referendum dotyczącym przystąpienia Polski do UE frekwencja wyniosła 60% za przystąpieniem do Unii Europejskiej opowiedziało się 87% głosujących

2003 – VI – Fabryka Filców Technicznych przy ul. Wiejskiej została zamknięta

2003 – 14 VIII – został udostępniony dla zwiedzających Park Miniatur Zabytków Dolnego Śląska przy ul. Zamkowej 9

2004 – 1 V – Polska przystąpiła do Unii Europejskiej. Rozpoczęła się emigracja zarobkowa młodych mieszkańców Kowar

2004 – 24 V – Rada Miejska w Kowarach nadała nazwę starej Alei Lipowej, biegnącej równolegle wzdłuż obwodnicy, imieniem księżnej Feodory Reuss

2004 – 10 IX – odbył się powtórny pochówek szczątków pary książęcej Feodory i Heinricha Reuss dawnych właścicieli pałacu Nowy Dwór

2004 – Kowary przystąpiły do Karkonoskiego Systemu Kanalizacji Sanitarnej w ramach Związku Gmin Karkonoskich

2004 – XII – na święta ukazał się ostatni samodzielnie wydawany przez SMK numer Kuriera Kowarskiego gazety miejskiej. Gazeta ukazywała się nieprzerwanie od 1990 roku.

2005 – ukazał się pierwszy numer Gazety Kowarskiej. Wydawcą został Miejski Ośrodek Kultury

2005 – 13 XI – w Kaplicy św. Anny odbyła się pierwsza po remoncie uroczysta msza św.

2005 – 17 XII – w ramach projektu Promocja Systemu Turystycznego Kowary – Mala Upa – Pec pod Snezkou udostępniono Kowarskie Szlaki Biegowe o długości ponad 20 km

2006 – 31 VIII – zlikwidowano Szkołę Podstawową nr 2 przy ul. Wiejskiej. Uczniów przejęły Szkoły Podstawowe nr 1 i 3

2007 – 9 IX – Kowary nawiązały współpracę z czeskim miastem Vrchlabi

2007 – 22 XII – na Przełęczy Okraj został zamknięty Punkt Kontroli Granicznej w ramach przystąpienia Polski do Strefy Schengen

2008 – XII – Nadleśnictwo Śnieżka zostało przeniesione do nowej siedziby przy ul. Leśnej 4a

2008 – firma Skanska rozpoczęła budowę Karkonoskiego Systemu Wodociągów i Kanalizacji w Kowarach

2009 – 13 III – Edltraut Anders obywatelka niemiecka urodzona w Kowarach przed II wojną światową otrzymała tytuł Honorowego Obywatela Miasta Kowary

2009 – VI – Fabryka Dywanów Kowary S.A. ogłosiła upadłość

2009 – 4 XII – w siedzibie SMK otwarto Muzeum Górnictwa w ramach projektu Podziemne Karkonosze

2009 – powstała organizacja pozarządowa PRO

Kowary, jej głównym celem jest działalność społeczno-kulturalna w mieście

2009 – twórca i właściciel Parku Miniatur Zabytków Dolnego Śląska Marian Piasecki został uhonorowany tytułem Honorowego Obywatela Miasta Kowary

2010 – Lucjan Łągiewka wynalazca z Kowar otrzymał złoty medal w kategorii rozwiązań mechanicznych na 38 Międzynarodowej Wystawie Wynalazków Techniki i Innowacji Palexpo w Genewie

2010 – 17 X – otwarto w Kowarach odcinek szlaku papieskiego. Szlak upamiętnia miejsca odwiedzone przez Karola Wojtyłę

2010-2011 w ramach projektu Zobaczyć Krajobraz – Dotknąć Przeszłość odnowiona została Sali Rajców w kowarskim ratuszu. W trakcie prac konserwatorskich odsłonięto niewidoczne dotąd malowidło ściennie przedstawiające postać króla Fryderyka II Wielkiego i mieszkańców miasta

2011 – Kowary otrzymały rządową promesę wysokości 500 tys. zł. W ramach realizacji zadań związanych z usuwaniem skutków klęsk żywiołowych

2011 – XII – ukazała się książka Theodora Eisenmängera „Historia Miasta Kowary w Karkonoszach” napisana 114 lat temu. Publikacja została przetłumaczona i wydana przez Związek Gmin Karkonoskich

2012 – II – Rozporządzeniem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego pałac Ciszycza został wpisany na Listę Pomników Historii

2012 – 30 IV – utworzono Centrum Integracji i Tradycji Miasta

2012 – Kowary przygotowują się do Jubileuszu 500 lat nadania praw miejskich

oprac. Krzysztof Sawicki

Bibliografia:

Theodor Eisenmänger „Geschichte Stadt Schmiedeberg im Riesengebirge”, Breslau 1900 r.

Hermann Hofmann „Die Katholische Kirche zu Schmiedeberg i. Riesengeb.”, Schmiedeberg 1936 r.

Johannes Bittermann „Chronik der evangelischen Kirchengemeinde Schmiedeberg im Riesengebirge”, Epiphaniën 1970 r.

Praca zbiorowa „Kowary szkie z dziejów miasta”, Jelenia Góra 1998 r.

Wojciech Kapalczyński „Kowary”, Wrocław 1993 r.

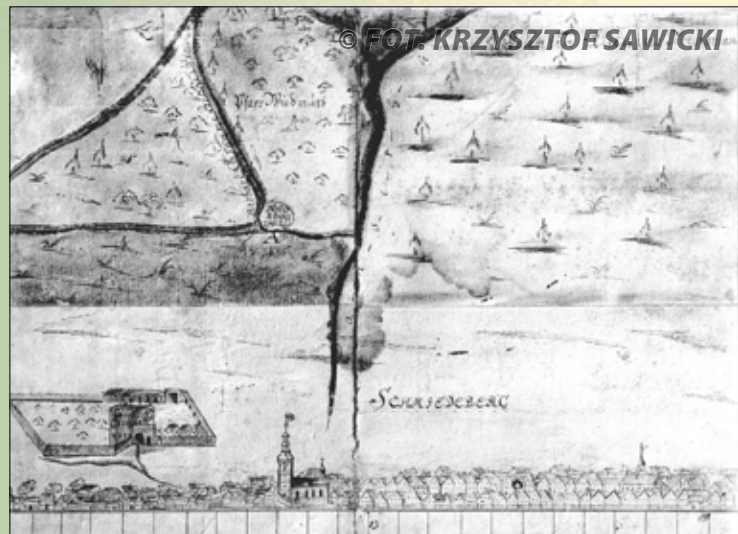
Marek Staffa „Słownik geografii turystycznej Sudetów”, t. 5 „Rudawy Janowickie”, Wrocław 1998 r.

„Kurier Kowarski”, lata 1990-2004

„Sudety”, nr 3/2008

„Kurier Kowarski – dodatek do Gazety Kowarskiej”, nr 2, 3, 4-5, 6-7/2009 i 1/2010

Dokumenty i materiały własne

Karkonosze hrabiowskie Schaffgotschów, miedzioryt, ok. 1736 r., wg rysunku F.B. Wernera, Grafikę wykonał Johann Bartholomäus Strahowsky

Ducal Karkonosze of the Schaffgotschs, copperplate, c. 1736, based on a drawing by F.B. Werner. Print made by Johann Bartholomäus Strahowsky

Riesengebirge der Grafen Schaffgotsch, Kupferstich, um 1736, nach der Zeichnung von F.B. Werner, die Grafik ist das Werk von Johann Bartholomäus Strahowsky

Hraběcí Krkonoše Schaffgotschů, mědirytina, cca 1736, podle kresby F.B. Wernera. Grafiku provedl Johann Bartholomäus Strahowsky

Fragment planu z panoramą miasta, rysunek, ok. 1727 r.

Partial map with panorama of the town, c. 1727

Ausschnitt des Stadtplans mit Stadtpanorama, um 1727

Fragment plánu s panoramatem města, kresba, cca 1727

Nowy Dwór, rysunek Christiana Heinricha Lana z 1737 r., wykonany przez Bernharda Mannfelda ok. 1870 r., rysunek tuszem lawowany

Nowy Dwór, drawing by Christian Heinrich Lan from 1737, made by Bernhard Mannfeld c. 1870, ink washed drawing

Nowy Dwór (dt.: Neuhof), Zeichnung von Christian Heinrich Lan von 1737, angefertigt von Bernhard Mannfeld um 1870, mit Tusche lavierte Zeichnung

Nový Dvůr (Nowy Dwór), kresba Christiana Heinricha Lana z roku 1737, provedená Bernhardem Mannfeldem cca v roce 1870, lavirovaná kresba tuší

Plan Kowar sporządzony bezpośrednio po pożarze miasta w 1747 r.

Map of Kowary compiled immediately following the fire of 1747

Stadtplan von Kowary, angefertigt unmittelbar nach dem Stadtbrand 1747

Plán Kowar zpracovaný bezprostředně po požáru města v roce 1747

Panorama Kowar, miedzioryt, ok. 1750 r., F. Böhmer

Panorama of Kowar, copperplate, c. 1750, F. Böhmer

Stadtpanorama von Kowary, Kupferstich, um 1750, F. Böhmer

Panoráma Kowar, mědirytina, cca 1750, F. Böhmer

Kościół ewangelicki w Kowarach, miedzioryt, F.B. Wernera z dzieła *Perspectivische Vorstellung derer [...] Bethäuser [...]*, t. II, arkusz 22, Wrocław 1749 r.

Lutheran church in Kowary, copperplate, F.B. Werner from his work *Perspectivische Vorstellung derer [...] Bethäuser [...]*, vol. II, sheet 22, Wrocław 1749

Evangelische Kirche in Kowary, Kupferstich von F. B. Werner aus dem Werk *„Perspectivische Vorstellung derer [...] Bethäuser [...]*, Band 2, Bogen 22, Wrocław 1749

Evangelický kostel v Kowarech, mědirytina F.B. Wernera z díla *Perspectivische Vorstellung derer [...] Bethäuser [...]*, sv. II, arch 22, Vratislav 1749

Kowary, widok ogólny, miedzioryt kolorowany, ok. 1791 r., Friedrich Bernhard Werner
 Kowary, general view, coloured copperplate, c. 1791, Friedrich Bernhard Werner
 Kowary, Gesamtblick, kolorierter Kupferstich, um 1791, Friedrich Bernhard Werner
 Kowary, celkový pohled, kolorovaná mědirytina, cca 1791, Friedrich Bernhard Werner

Obligacja miejska wystawiona przez magistrat miasta Kowary dla Salomona
 Gottlieba Webera na kwotę 1800 Rthl 25 sierpnia 1807 r.
 City bond issued by the Municipal Magistrate of Kowary for Salomon Gottlieb
 Weber for a sum of 1800 Rthl on 25 August 1807

Städtisches Verzinsliches Wertpapier (Obligation), ausgestellt von der
 Stadtverwaltung der Stadt Kowary für Samuel Gottlieb Weber für den Betrag
 von 1800 Reichsthaler am 25. August 1807

Městský dluhopis vystavený magistrátem města Kowary pro Salomona
 Gottlieba Webera na částku 1800 Rthl 25. srpna 1807

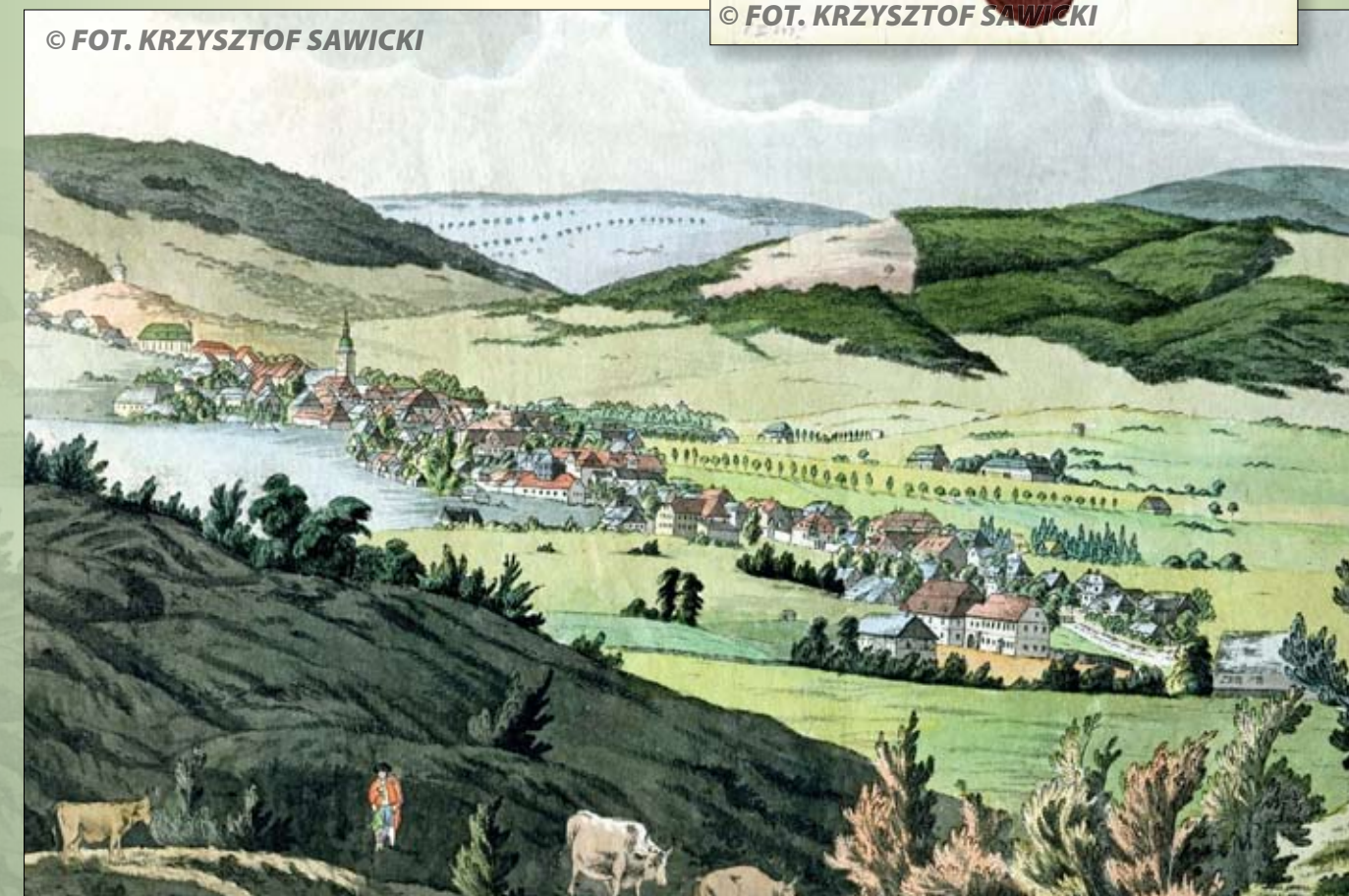
Widok na Kowary, miedzioryt, XIX w., autor nieznaný

View of Kowary, copperplate, c. 19th, artist unknown

Blick auf Kowary, Kupferstich, 19. Jh., Autor unbekannt

Pohled na Kowary, mědirytina, 19. stol., neznámý autor

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Kościół ewangelicki, grafika 1845,
wydawnictwo jubileuszowe na 100
lecie świętyni
Lutheran church, print, 1845,
centennial publication for the 100th
anniversary of the church's founding
Evangelische Kirche, Grafik 1845,
Jubiläumsausgabe zum 100.
Jahrestag des Gotteshauses
Evangelický kostel, grafika 1845,
jubilejní vydání ke stoletému výročí
svatostánku

Motyw architektoniczny, ul. Waryńskiego, rysunek tuszem, I poł. XIX w., Georg Menzels
Architectural motif, ul. Waryńskiego, ink drawing, first half of c. 19th. Georg Menzels
Architektonisches Motiv, Waryńskiego-Straße, Tuschezeichnung, 1. Hälfte des 19. Jh., Georg Menzels
Architektonický motiv, ul. Waryńskiego, kresba tuší, 1. pol. 19. stol., Georg Menzels

Kościół parafialny, litografia kolorowana, po 1858 r., E.W. Knippel
Parish church, coloured lithograph, after 1858, E.W. Knippel
Pfarrkirche, kolorierte Lithografie, nach 1858, E.W. Knippel
Farní kostel, kolorovaná litografie, po 1858, E.W. Knippel

Budynek mieszkalny przy ul. Kościelnej 6 pokazany od strony
ulicy i z góry, rysunek tuszem, I połowa XIX wieku
Residential building at ul. Kościelna 6 shown from the street
side and above, ink drawing, first half of c. 19th.
Wohnhaus in der Straße Kościelna 6, Sicht von der Straße aus
und von oben, Tuschezeichnung, 1. Hälfte des 19. Jh.
Obytný dům na ul. Kościelna 6 zobrazený ze strany ulice
a shora, kresba tuší, 1. polovina 19. století

Friedrich August Tittel
(1782-1836)
Rysunek, XIX w.
Drawing, c. 19th.
Zeichnung, 19. Jh.
Kresba, 19. stol.

Carl Julius Rieden (1802-1858)
Portret, litografia lawowana, ok. 1840,
przypuszczalnie własnoręczna
Portrait, ink washed drawing, c. 1840,
probably handmade
Bildnis, lavierte Lithografie, um 1840,
vermutlich ein Selbstbildnis
Portrét, lavirovaná litografie, cca 1840,
pravděpodobně vlastnoruční

Ernst Wilhelm Knippel
(1811-1900)
Akwarela autoportret,
ok. 1840
Watercolour self-portrait,
about 1840
Aquarell, Selbstbildnis,
um 1840
Akvarel, autoportrét,
cca 1840

Panorama Karkonoszy i Kowar ze starego
Traktu Kamiennogórskiego, litografia
kolorowana, autor nieznany, XIX w.
Panorama of the Karkonosze and Kowary
from the Old Stone Mountain Road, coloured
lithograph, unknown artist, c. 19th.
Panorama des Riesengebirges mit Kowary
aus dem Alten Landeshuter Trakt, kolorierte
Lithografie, Autor unbekannt, 19. Jh.
Panorámá Krkonoš a Kowar ze staré
kamenohorské cesty, kolorovaná litografie,
neznámý autor, 19. stol.

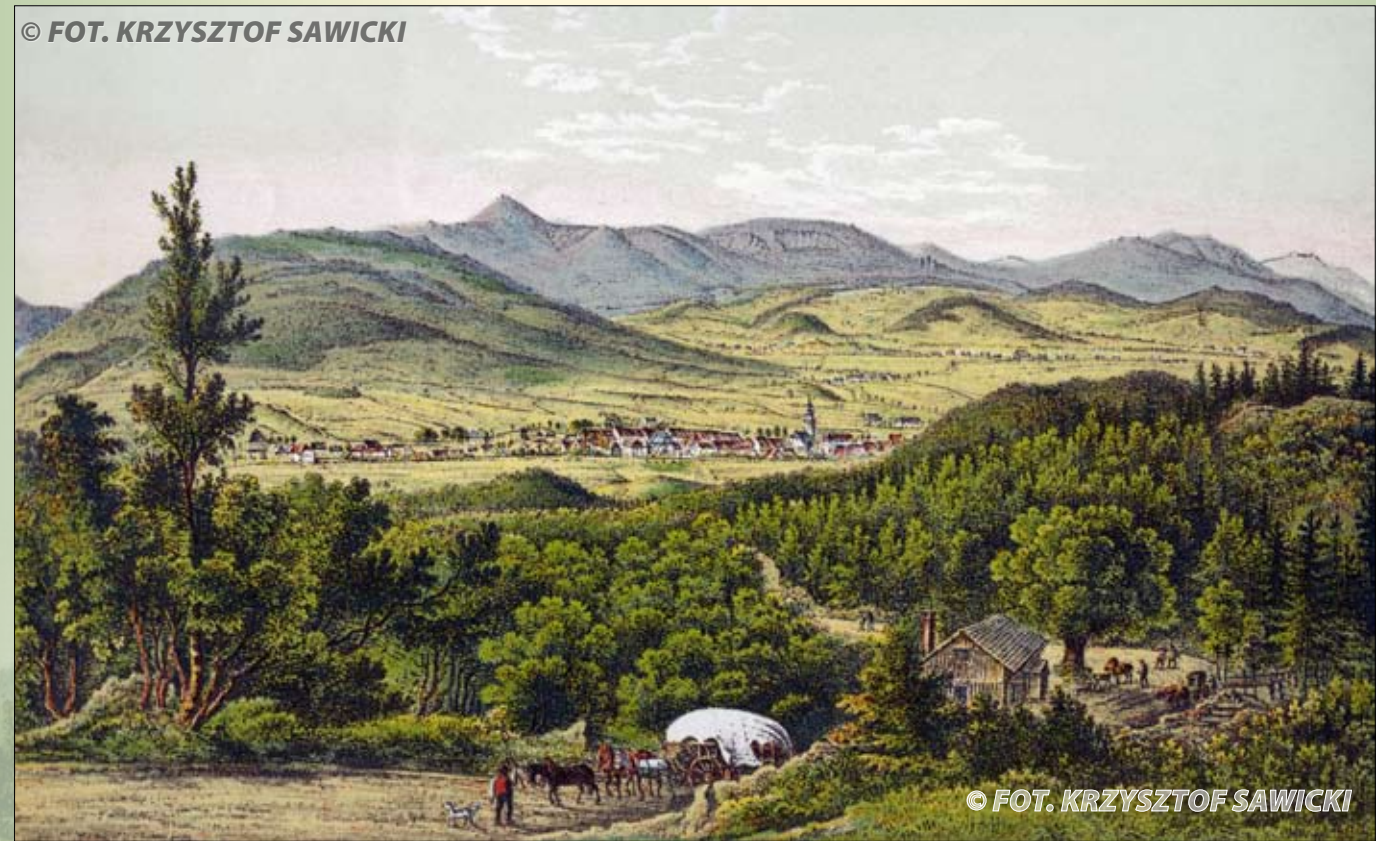

Scena rodzajowa z okolic Kowar – Tyrolczycy, miedzioryt kolorowany, XIX w., Carl Mattis
Landscape from near Kowary – Tyroleans coloured copperplate, c. 19th, Carl Mattis
Genrebild, Umgebung von Kowary – Tiroler, kolorierte Lithografie, 19. Jh., Carl Mattis
Žánrová scéna z okolí Kowar – Tyrolané, kolorovaná mědirytina, 19. stol., Carl Mattis

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Okolice Kowar, akwafora kolorowana, z 1791 r., Daniel Berger
 The Kowary region, etching from 1791, Daniel Berger
 Die Gegend um Kowary, kolorierte Radierung von 1791, Daniel Berger
 Okolí Kowar, kolorovaný lept z 1791, Daniel Berger

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Panorama Karkonoszy w tle Kowary, litografia kolorowana, XIX^w. E.W. Knippel
 Panorama of the Karkonosze with Kowary in the background, c. 19th E.W. Knippel
 Panorama des Riesengebirges mit Kowary im Hintergrund, kolorierte Lithografie, 19. Jh., E.W. Knippel
 Panoráma Krkonoš, v pozadí Kowary, kolorovaná litografie, 19. stol., E.W. Knippel

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Mapa obrazkowa Krzaczyzny, łączy funkcję topograficzną ze scenami rodzajowymi. Uwagę zwracają kamienne głazy z wrytymi znakami orientacyjnymi dla wędrowców, rysunek, 1880 r.

A pictorial map of Krzaczyzna, combining topography with scenes typical of the region. Notable are the boulders with engraved directional markings for travellers, drawing from 1880

Bilder-Landkarte des Stadtteiles Krzaczyzny, worauf die topografische Funktion mit Genrebildern verknüpft ist. Bemerkenswert sind die Steinfelsen mit eingravierten Richtungsschildern für Wanderer, Zeichnung, 1880

Obrázková mapa Krzaczyzny, spojuje topografickou funkci s žánrovými scénami. Pozornost upoutají velké balvany s vrytými orientačními značkami pro poutníky, kresba, 1880

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Das Gesellschafts-Haus in Buschvorwerk bei Schmiedberg
gez. u. radirt v. F.A. Tittel in Schmiedberg

Widok z Krzaczyzny na Kowary, grafika, ok. 1809 r., F.A. Tittel

View of Kowary from Krzaczyzna, c. 1809, F.A. Tittel

Blick vom Stadtteil Krzaczyzny auf Kowary, Grafik, um 1809, F.A. Tittel

Pohled na Kowary od Krzaczyzny, grafika, cca 1809, F.A. Tittel

Mapa katastralna sieci wodociągowej Kowar z 1810 roku.

Cadastral map of the aqueduct system of Kowary from 1810

Katastralplan des städtischen Wasserverteilungssystems von Kowary von 1810

Katastrální mapa kowarské vodovodní sítě z roku 1810

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Zamek Nowy Dwór, litografia kolorowana z wydawnictwa Alexandra Dunckera, 1881 r., według rysunku Theodora Blätterbauera

Nowy Dwór Castle, coloured lithograph from the publishing house of Alexander Duncker, 1881, according to a drawing by Theodore Blätterbauer

Schloss Nowy Dwór (dt.: Neuhoof), kolorierte Lithografie aus dem Alexander-Duncker-Verlag, 1881, nach der Zeichnung von Theodor Blätterbauer

Zámek Nový Dvůr, kolorovaná litografie z publikace Alexandra Dunckera, 1881, podle kresby Theodora Blätterbauera

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Feodora i Heinrich XXX Reuss, fotografia lata 30. XX w.
Feodora and Heinrich XXX Reuss, 1930s photograph.

Feodora und Heinrich XXX. Reuss, Fotografie,
30er Jahre des 20.Jh.

Feodora a Heinrich XXX Reuss, fotografie, 30. léta 20. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Spotkanie towarzyskie w herbaciarni w Ciszycy, rysunek ołówkiem, ok. 1822 r., Eliza Radziwiłłówna od lewej:

Social gathering at the tea house in Ciszycy, pencil drawing, c. 1822, Eliza Radziwiłłówna from the left:

Geselliges Beisammensein in der Teestube in Ciszycy (dt.: Ruhberg), Bleistiftzeichnung, um 1822, Eliza Radziwiłłówna, von links:

Společenské setkání v čajovně v Ciszyci, kresba tužkou, cca 1822, Eliza Radziwillová, zleva:

1. Louis von Wildenbruch
5. książę Wilhelm Pruski
8. książę Bogusław Radziwiłł
9. książę Władysław Radziwiłł
10. książę Ferdynad Pruski
11. Hrabina Pauline von Neale
12. książę Antoni Radziwiłł
13. Blanka von Wildenbruch
14. książę Wilhelm Radziwiłł
15. księżniczka Eliza Radziwiłłówna
16. księżna Luiza Radziwiłłowa
17. księżniczka Wanda Radziwiłłówna

Pokój Wandy Radziwiłłówny w Ciszycy, akwarela, ok. 1850, Friedrich Wilhelm Klose

Wanda Radziwiłłówna's room in Ciszycy, watercolour, c. 1850, Friedrich Wilhelm Klose

Das Zimmer der Prinzessin Wanda Radziwiłłówna in Ciszycy, Aquarell, um 1850, Friedrich Wilhelm Klose

Pokoj Vandy Radziwillové v Ciszyci, akvarel, cca 1850, Friedrich Wilhelm Klose

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Pałac w Ciszycy, litografia barwna, ok. 1830 r., Carl Theodor Mattis

Palace in Ciszycy, coloured lithograph, c. 1830, Carl Theodor Mattis

Schloss in Ciszycy, farbige Lithografie, um 1830, Carl Theodor Mattis

Palác v Ciszyci, barevná litografie, cca 1830, Carl Theodor Mattis

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

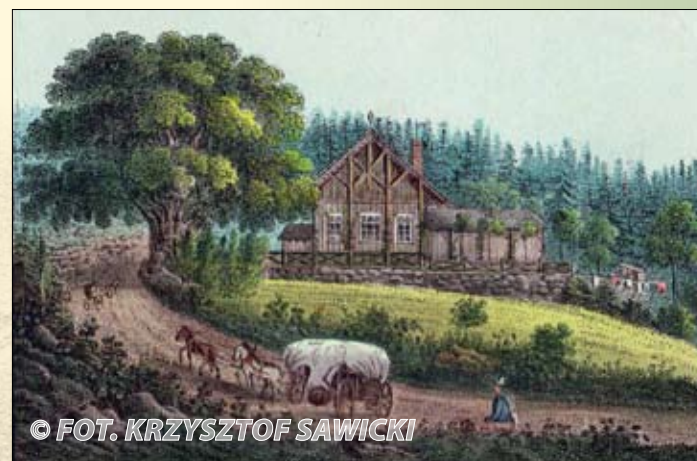
© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

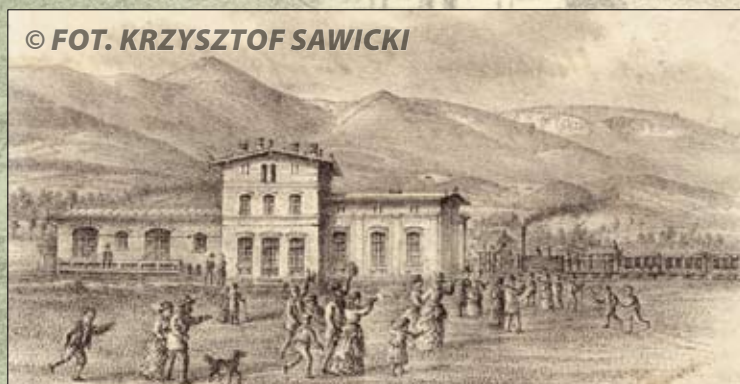
Rynek i ratusz w Kowarach, akwaforta 1836 r., F.A. Tittel
 Marketplace and town hall in Kowary, etching, 1836, F.A. Knippel
 Marktplatz und Rathaus von Kowary, Radierung 1836, F.A. Tittel
 Náměstí a radnice v Kowarech, lept 1836, F.A. Tittel

Leśniczówka Buchen Baude przy starym trakcie kamiennogórskim,
 litografia kolorowana, XIX w., nie sygnowana
 Buchen Baude Lodge on the old stone mountain road, coloured
 lithograph, c. 19th, unsigned
 Forsthaus Buchen Baude am Alten Landeshuter Trakt, kolorierte
 Lithografie, 19. Jh., nicht signiert
 Myslivna Buchen Baude u staré kamenohorské cesty, kolorovaná
 litografie, 19. stol., nesignována

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Dworzec Kolejowy w Kowarach, litografia, XIX w., E.W. Knippel
 Railway Station in Kowary, lithograph c. 19th, E.W. Knippel.
 Bahnhof in Kowary, Lithografie, 19. Jh., E.W. Knippel
 Vlakové nádraží v Kowarech, litografie, 19. stol., E.W. Knippel

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Skutki powodzi w 1897 r. fotografia, Wolf & Fischer, Schmiedeberg i. R.
 Effects of the flood of 1897, photograph, Wolf & Fischer, Schmiedeberg and R.
 Folgen der Hochwasserkatastrophe von 1897, Fotografie Wolf&Fischer, Schmiedeberg i. R.
 Následky povodní v roce 1897, fotografie, Wolf & Fischer, Schmiedeberg i. R.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Kowary po powodzi w 1810 r., ołówek, tusz, F.A. Tittel

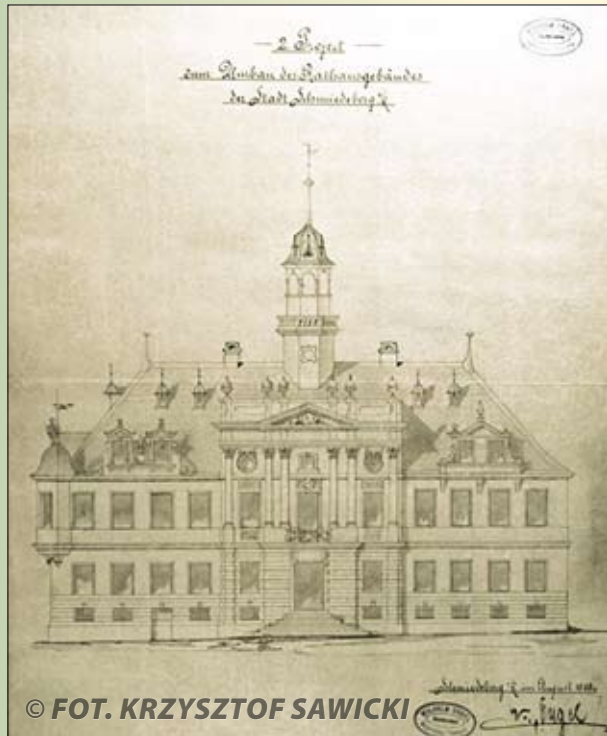
Kowary after a flood in 1810, pencil, ink, F.A. Tittel

Kowary nach der Hochwasserkatastrophe von 1810, Bleistift, Tusche, F.A. Tittel

Kowary po povodních v roce 1810, tužka, tuš, F.A. Tittel

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Projekt budynku szpitala, ul. Jeleniogórska, rysunek, 25.03.1896 r.
Design for hospital building, ul. Jeleniogórska, drawing, 25 March 1896
Entwurf des Krankenhausgebäudes, Jeleniogórska-Straße, Zeichnung, 25.03.1896
Návrh budovy nemocnice, ul. Jeleniogórska, kresba, 25. 3. 1896

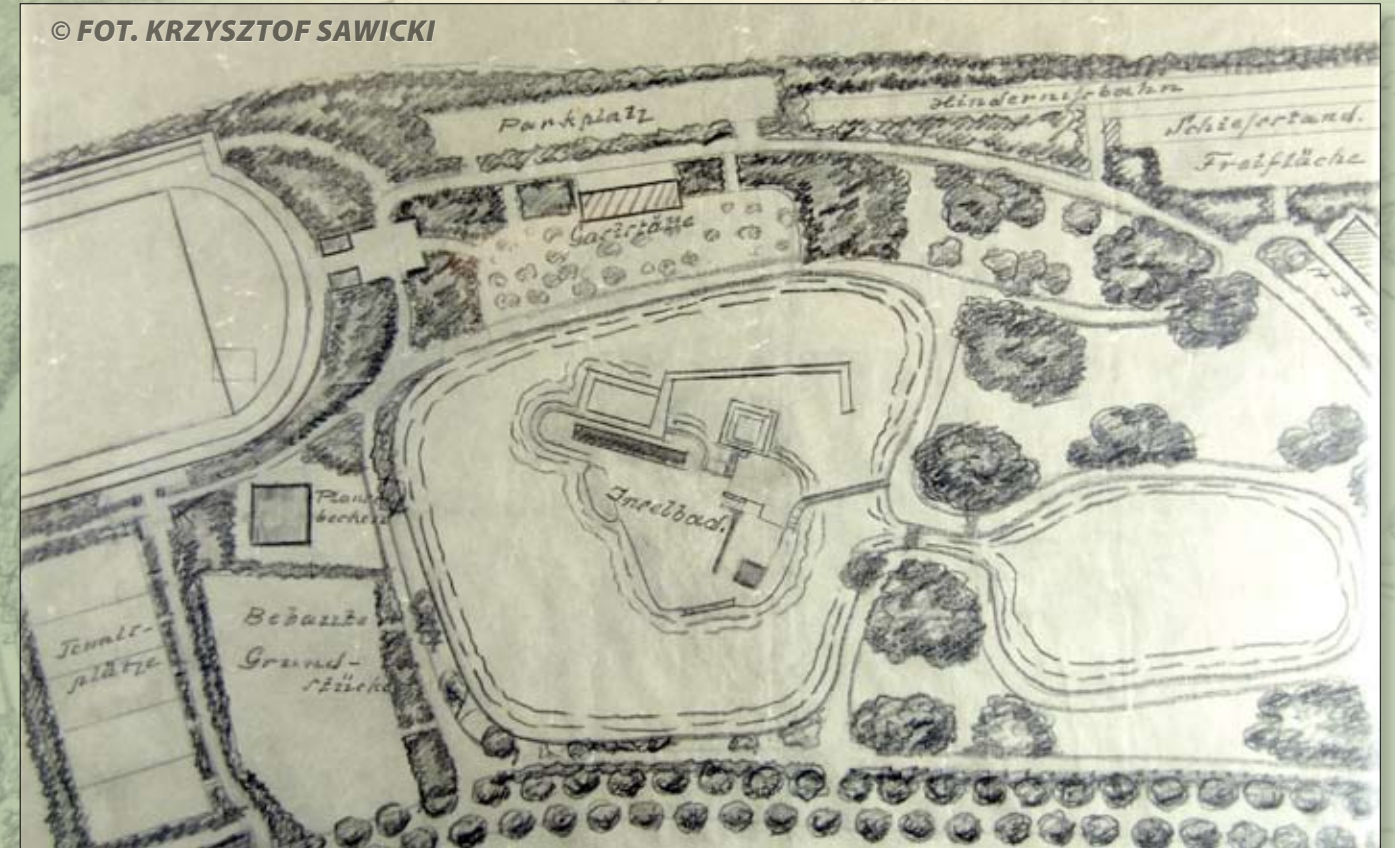
Drugi projekt przebudowy Ratusza w Kowarach, rysunek, sierpień 1899 r.
Second design for the construction of the town hall in Kowary, drawing, August 1899
Zweiter Entwurf für den Umbau des Rathauses in Kowary, Zeichnung, August 1899
Druhý návrh přestavby radnice v Kowarech, kresba, srpen 1899

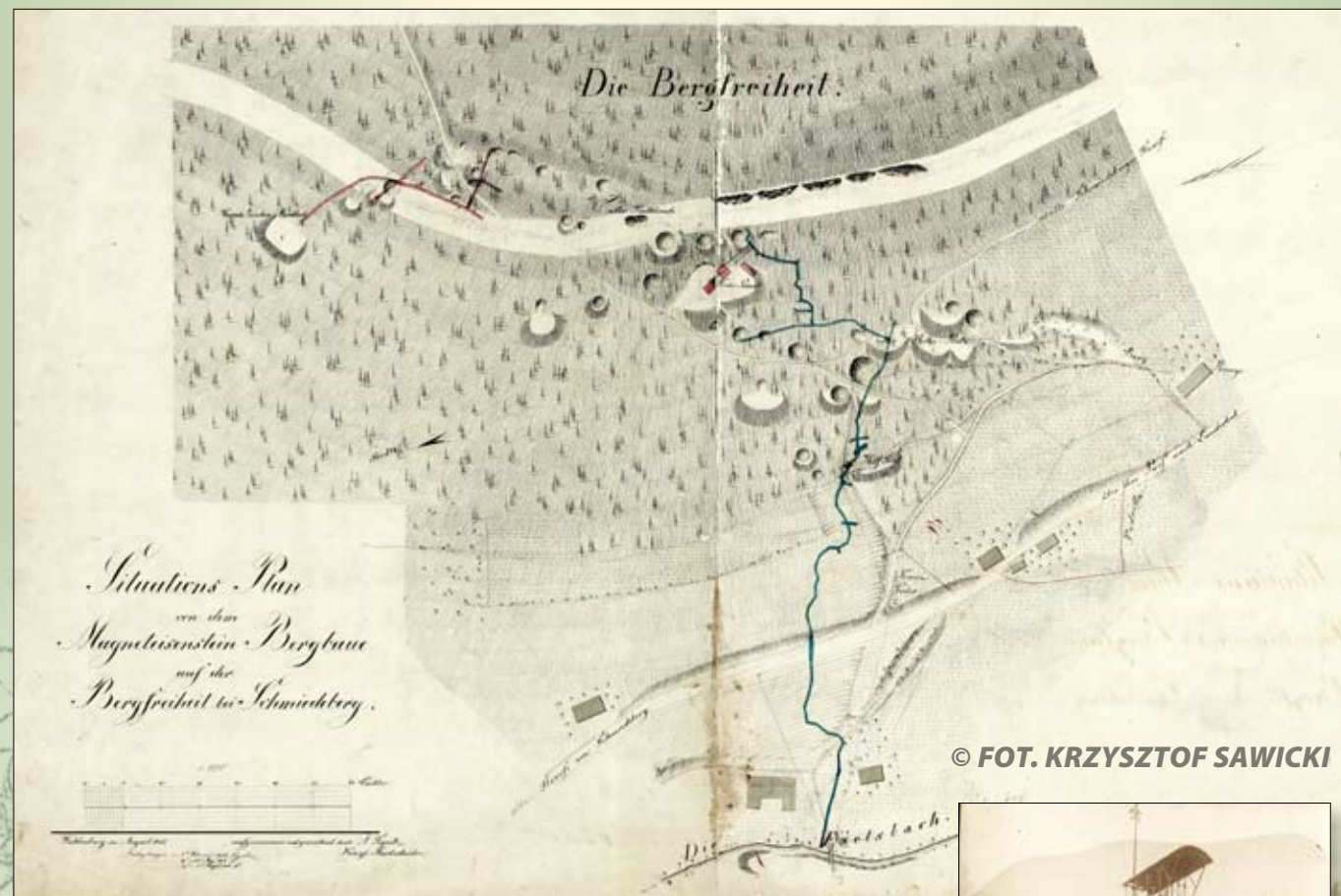
Dom Treutlera, 17-18 sierpnia 1781 r.,
podczas pobytu w Kowarach nocował
w nim król pruski Fryderyk II Wielki
Treutler House, 17-18 August 1781 during
his stay in Kowary, Frederic the Great,
King of Prussia stayed here
Das Treutler-Haus, 17-18. August 1781,
bei seinem Aufenthalt in Kowary
übernachtete dort der König von Preußen,
Friedrich II. der Große
Treutlerův dům, 17-18. srpna 1781 během
svého pobytu v Kowarech v něm nocoval
pruský král Fridrich II. Veliký

Portret Fryderyka Wielkiego, olej, płótno, połowa XIX w., autor nieznan, według A. Menzla
Portrait of Frederic the Great, oil on canvas, mid- c. 19th. unknown artist, according to A. Menzel
Bildnis vom Friedrich dem Großen, Öl auf Leinen, Mitte des 19. Jh., Autor unbekannt, nach A. Menzel
Portrét Fridricha Velikého, olej, plátno, polovina 19. stol., neznámý autor, podle A. Menzla

Kąpielisko w Kowarach, projekt, rysunek, początek XX w.
Baths in Kowary, design, drawing, early c. 20th
Das Inselbad in Kowary, Entwurf, Zeichnung, Anfang des 20. Jh.
Koupaliště v Kowarech, návrh, kresba, počátek 20. století

Plan wyrobisk górniczych Kopalni rudy żelaza „Wolność” 1810 r.
Plan for iron ore mining works at „Wolność” mine, 1810
Plan der Förderstellen in der Eisenerzgrube „Wolność” (dt.: „Bergfreiheit”), 1810
Plán důlních děl Dolu železné rudy „Wolność” („Svoboda”) 1810

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Szyb górniczy kopalni „Wolność”, lata 20. XX w.
Mining shaft for the „Wolność” mine, c. 20th
Förderschacht in der Eisenerzgrube „Wolność” (dt.: „Bergfreiheit”), 20er Jahre des 20. Jh.
Důlní šachta dolu „Wolność”, 20. léta 20. století

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Zarząd Spółki Kopalni „Wolność” w Kowarach, fotografia, koniec XIX w.
Board of the „Wolność” mine in Kowary, photograph, late c. 19th
Gesellschaftsvorstand der Eisenerzgrube „Wolność” (dt.: „Bergfreiheit”),
Fotografie, Ende des 19. Jh.
Vedení Důlní společnosti „Wolność” v Kowarech, fotografie, konec 19. stol.

Górnicy kopalni „Wolność” przed wejściem do sztolni, początek XX w.
Miners from the „Wolność” mine in front of the entrance to the adit, early c. 20th.
Bergleute aus der Eisenerzgrube „Wolność” (dt.: „Bergfreiheit”),
vor dem Stolleneingang, Anfang des 20. Jh.
Horníci z dolu „Wolność” před vchodem do štol, počátek 20. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Widok na Karkonosze i Kowary, litografia kolorowana, XIX w., autor niezany
View of the Karkonosze and Kowary, coloured lithograph, c. 19th, unknown artist
Blick auf das Riesengebirge und Kowary, kolorierte Lithografie, 19. Jh., Autor unbekannt
Pohled na Krkonoše a Kowary, kolorovaná litografie, 19. stol., neznámý autor

Restauracja Liczyrzepa (Gasthof Rubezthal), początek XX w., pocztówka
Liczyrzepa restaurant (Gastof Rubezthal), early c. 20th, postcard
Gasthof „Liczyrzepa“ (dt.: Rubezthal), Anfang des 20. Jh., Ansichtskarte
Restaurace Krakonoš (Gasthof Rubezthal), počátek 20. stol., pohlednice

Hotel zum Preussischen Hof – Hotel Pruski Dwór, koniec XIX w., pocztówka
Hotel zum Preussischen Hof – Hotel of the Prussian Court, late c. 19th postcard
Hotel zum Preußischen Hof, Ende des 19. Jh., Ansichtskarte
Hotel zum Preussischen Hof – Hotel Pruský dvůr, konec 19. stol., pohlednice

Rynek przed ratuszem w Kowarach, 1907 r., pocztówka
Market square in front of town hall, Kowary, 1907, postcard
Marktplatz vor dem Rathaus in Kowary, 1907, Ansichtskarte
Radnice před náměstím v Kowarech, 1907, pohlednice

Kościół katolicki, początek XX wieku, pocztówka kolorowana
Catholic church, early c. 20th, coloured postcard
Katholische Kirche, Anfang des 20. Jh., kolorierte Ansichtskarte
Katolícký kostel, počátek 20. století, kolorovaná pohlednice

Budynek Nadleśnictwa Królewskiego w Kowarach, początek XX w., pocztówka
Royal Forestry Building in Kowary, early c. 20th, postcard
Gebäude der Oberförsterei in Kowary, Anfang des 20. Jh., Ansichtskarte
Budova Královské nadlešní správy v Kowarech, počátek 20. stol., pohlednice

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Pocztówki wydane z okazji jubileuszu 400-lecia Kowar w 1914 roku

Postcards printed on the occasion of the 400th anniversary of the founding of Kowary in 1914

Ansichtskarten, ausgegeben zur Vierhundertjahrfeier von Kowary, 1914

Pohlednice vydané u příležitosti čtyřsetletého jubilea Kowar v roce 1914

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Batalion żołnierzy przed Ratuszem w Kowarach, fotografia, 24 czerwiec 1915 r.

Battalion of soldiers in front of the town hall in Kowary, photograph, 24 June 1915

Soldatenbataillon vor dem Rathaus in Kowary, Fotografie, 24. Juni 1915

Vojenský prapor před radnicí v Kowarech, fotografie, 24. června 1915

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Adamaszek z panoramą Jeleniej Góry, wykonany prawdopodobnie w fabryce adamaszku w Kowarach, XVIII-XIX w.

Damask with a view of Jelenia Góra, probably made in the damask factory in Kowary, c. 17th – 19th.

Panorama von Jelenia Góra auf Damast, angefertigt vermutlich in der Damastfabrik in Kowary, 18.-19.Jh.

Damašek s panorámou Jelení Hory vyrobený pravděpodobně v damaškově továrně v Kowarech, 18.-19. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Pomnik poświęcony mieszkańcom Kowar poległym w I wojnie światowej, 10 maja 1923 r., fotografia

Monument to the residents of Kowary lost in the First World War 10 May 1923, photograph

Denkmal für Bürger von Kowary, die im 1. Weltkrieg umgekommen sind, 10. Mai 1923, Fotografie

Pomník věnovaný obyvatelům Kowar, kteří zahynuli v 1. světové válce, 10. května 1923, fotografie

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Papierowe bony na budowę pomnika (wydano 6 nominatów: 25pf; 50 pf. oraz 1; 1,5; 2 i 3 marki). Bony weszły do obiegu 25 października 1922 r.

Stamps for the construction of the monument (Six denominations were issued, 25 pfennigs; 50 pfennigs, and 1, 1.5, 2, and 3 marks). Stamps went into circulation on 25 October 1922

Papier-Gutscheine für den Bau des Denkmals (emittiert wurden 6 Nominale: 25 Pfennig 50 Pfennig und 1; 1,5; 2 und 3 Mark-Münzen). Die Gutscheine sind am 25. Oktober 1922 in den Umlauf gekommen

Papírové asignáty na výstavbu pomníku (bylo vydáno 6 nominálů: 25 pf.; 50 pf.; 1; 1,5; 2 a 3 marky). Asignáty vstoupily do oběhu 25. října 1922

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Szpital „Bukowiec”, lata 20. XX wieku, pocztówka
 "Bukowiec" Hospital, 1920s, postcard
 Krankenhaus „Bukowiec”, 20er Jahre des 20.Jh., Ansichtskarte
 Nemocnice „Bukowiec”, 20. léta 20. století, pohlednice

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Budowa szpitala „Bukowiec”, fotografie 1914 r.
 Construction of the "Bukowiec" Hospital, photographs, 1914
 Bau des Krankenhauses „Bukowiec”, Fotografie, 1914
 Výstavba nemocnice „Bukowiec”, fotografie 1914

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Szpital „Wysoka Łąka”, początek XX w.,
 pocztówka kolorowana
 "Wysoka Łąka" Hospital, early c. 20th,
 coloured postcard
 Genesungsheim „Wysoka Łąka”, Anfang
 des 20. Jh., kolorierte Ansichtskarte
 Nemocnice „Wysoka Łąka" (Vysoká
 louka), počátek 20. stol., kolorovaná
 pohlednice

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

W 1942 roku o kowarskie dzwony upomniła się armia. Zachował się dzwon z kaplicy św. Anny i średni dzwon z kościoła parafialnego. Oba znajdują się obecnie w miejscowości Emsdetten w północnej Westfalii

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

In 1942, the army commandeered the bells of Kowary. A bell was taken from the chapel of St Anne and the middle bell from the parish church. Both are now to be found in the city of Emsdetten in northern Westfall

1942 mussten die Glocken von Kowary an die Armee abgeliefert werden. Erhalten sind die Glocke aus der St.-Anna-Kapelle und die mittelgroße Glocke aus der Pfarrkirche. Beide befinden sich gegenwärtig in der Ortschaft Emsdetten in Nordwestfalen

V roce 1942 se o kowarské zvony přihlásila armáda. Zachoval se zvon z kaple Sv. Anny a prostřední zvon z farního kostela. Oba se dnes nacházejí v obci Emsdetten v Severním Porýní-Vestfálsku

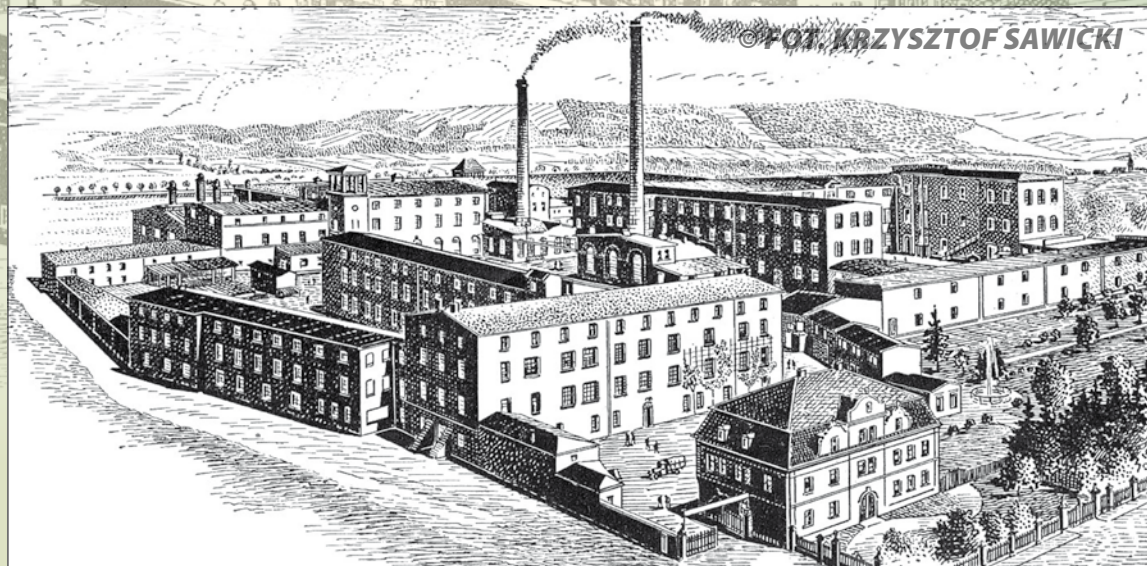
Genesungsheim
 Hohenwiese i. R.

Liegehalle.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Metka z dywanu,
początek XX w.
Tag from a rug,
early c. 20th.
Teppich-
Warenschild,
Anfang des
20.Jh.
Štítek z koberce,
počátek 20. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Fabryka Dywanów (Smyrna-Teppich-
Fabriken AG Schmiedebert i. R.), grafika,
ulotka reklamowa, lata 20. XX w.
Rug factory (Smyrna-Teppich-Fabriken
AG Schmiedeberg i. R.), print, advertising
flyer, 1920s.
Teppich-Fabrik (Smyrna-Teppich-Fabriken
AG Schmiedeberg i. R.), Grafik, Werbezettel,
20er Jahre des 20.Jh.
Továrna na koberce (Smyrna-Teppich-
Fabriken AG Schmiedeberg i. R.), grafika,
reklamní leták, 20. léta. 20. stol.

Wzorniki dywanów, początek XX w.
Rug patterns, early c. 20th.
Teppichmuster, Anfang des 20. Jh.
Vzorníky koberců, počátek 20. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Fabryka Filców (C.G. Güttler), fotografia, lata 20. XX w.
C.G. Güttler Felt Factory, photograph, 1920s.
Filzfabrik (C.G. Güttler), Fotografie, 20er Jahre des 20. Jh.
Továrna plstí (C.G. Güttler), fotografie, 20. léta 20. stol.

C.G. Güttler Flitztuchfabrik, ulotka reklamowa, początek XX w.
C.G. Güttler Flitztuchfabrik, advertising flyer, early c. 20th.
C.G. Güttler Flitztuchfabrik, Werbezettel, Anfang des 20. Jh.
C.G. Güttler Flitztuchfabrik, reklamní leták, počátek 20. stol.

Obligacja C.G. Güttler z 1924 roku
Bond from C.G. Güttler, 1924
Verzinsliches Wertpapier (Obligation)
C.G. Güttler, von 1924
Dluhopis C. G. Güttler z roku 1924

Fabryka Filców, lata 30. XX w.
Felt Factory, 1930s.
Filzfabrik, 30er Jahre des 20. Jh.
Továrna plstí, 30. léta 20. stol.

Tkalnia mechaniczna, ul. Ogrodowa, fotografia 1927 r.
Mechanical textile mill, ul. Ogrodowa, photograph 1927
Mechanisierte Weberei, Ogrodowa-Straße, Fotografie 1927
Mechanická tkalcovna, ul. Ogrodowa, fotografie 1927

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Robotnicy przy produkcji filcu, fotografia, 1927 r.
Workers making felt, photograph 1927
Handwerker bei der Filzherstellung, Fotografie, 1927
Dělníci při výrobě plsti, fotografie, 1927

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Fabryka wyrobów metalowych (Traugott Waiß), wytwarzała specjalistyczne instrumenty chirurgiczne, ulotka reklamowa, lata 20. XX w.
Metalworks (Traugott Waiß), maker of specialised surgical instruments, advertising flyer, 1920s.
Die Metallerzeugnisfabrik (Traugott Waiß) produzierte spezialistische chirurgische Instrumente, Werbezettel, 20er Jahre des 20. Jh.
Továrna na kovové výrobky (Traugott Waiß), vyráběla specializované chirurgické nástroje, reklamní leták, 20. léta 20. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Listownik firmy Otto Peschela – Bielnik, od lewej zakład w Krzaczyńie i w Kowarach
Card for the Otto Peschel-Bielnik company, on the left the factory in Krzaczyńa and on the right in Kowary
Briefbogen der Firma Otto Peschel – Bielnik, von links: Garnbleiche in Krzaczyń, Appreturanstalt in Kowary
Sekretář firmy Otto Peschela – Bielnik, zleva závod v Krzaczyńě a v Kowarech

Mieszkańcy Kowar na starej fotografii
Residents of Kowary in old photographs
Bürger von Kowary auf einer alten Fotografie
Obyvatelé Kowar ve staré fotografii

Reklama Zakładu Fotograficznego Fischer & Baldrich
w Kowarach, przełom XIX / XX w.
Advertisement for the Fischer & Baldrich Photography
Company in Kowary, turn of c. 19th and 20th.
Werbezettel des Fotohauses Fischer & Baldrich in
Kowary, Wende des 19. zum 20. Jh.
Reklama Fotoateliéru Fischer & Baldrich v Kowarech,
přelom 19. a 20. stol.

Zespół Ludowy z Kowar, fotografia, lata 20. XX w.
Folk group from Kowary, photograph, 1920s.
Volksensemble aus Kowary, Fotografie, 20er Jahre des 20. Jh.
Lidový soubor z Kowar, fotografie, 20. léta 20. stol.

Zespół Śpiewaczy z Wojkowa, lata 30. XX w.
Singing group from Wojków, 1930s.
Gesangsverein aus Wojków, 30er Jahre des 20. Jh.
Pěvecký soubor z Wojkowa, 30. léta 20. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Zjazdy na saniach rogatych z Przełęczy Okraj do Kowar,
grafiki i akwarela, XIX w.

Sledding down Okraj Pass to Kowary, print and
watercolour, c. 19th.

Hornschlittenfahrt vom Bergpass Okraj nach Kowary,
Grafiken und Aquarellbild, 19. Jh.

Jízdy na saních rohatých z průsmyku Okraj do Kowar,
grafiky a akvarel, 19. stol.

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

SCHMIEDEBERG und das RIESENGEBIRGE.

Panorama Kowar w Karkonoszach, litografia barwna, XIX w., E.W. Knippel

Panorama of Kowary in the Karkonosze, coloured lithograph, c. 19th, E.W. Knippel

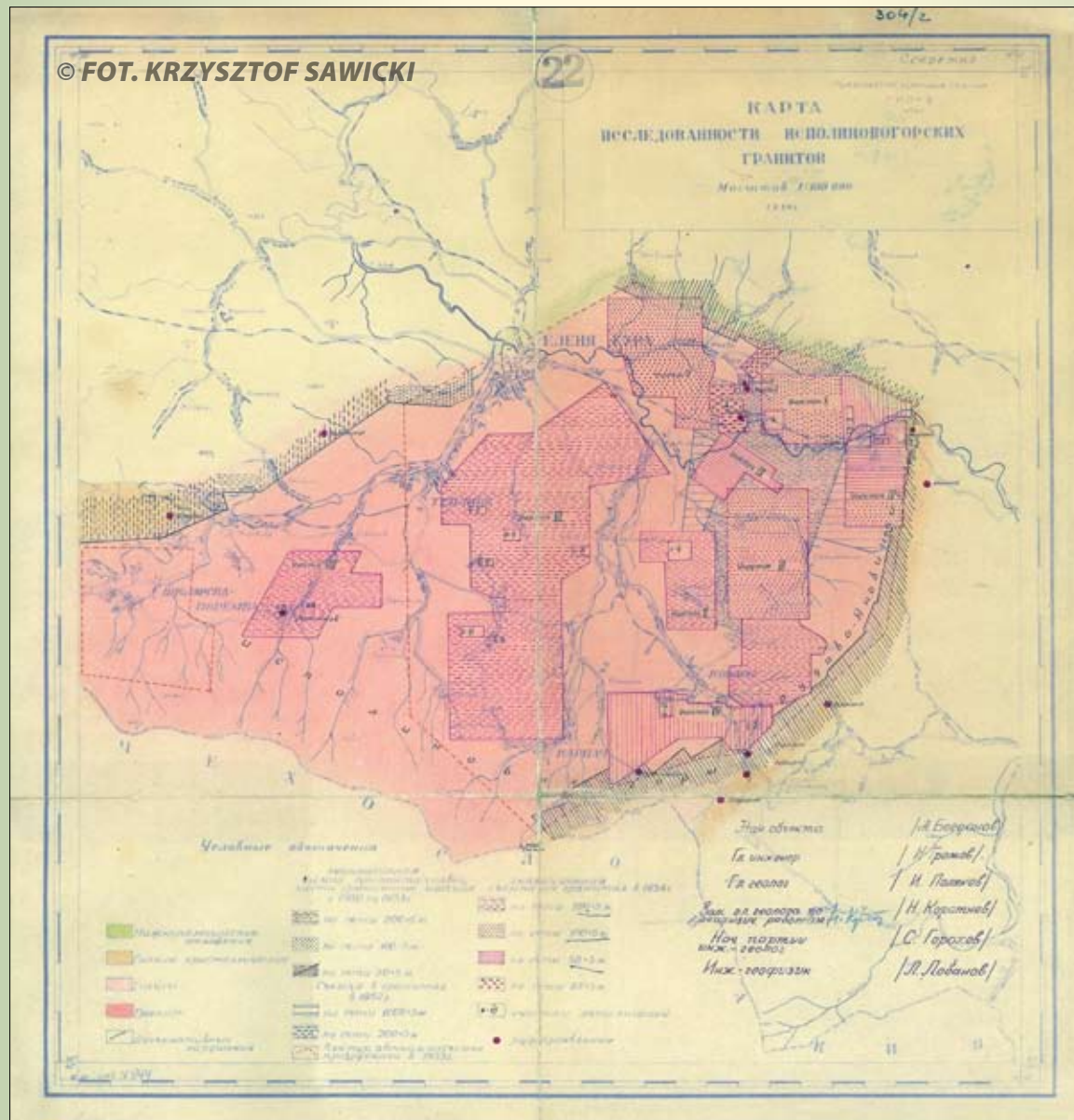
Panorama von Kowary im Riesengebirge, farbige Lithografie, 19. Jh., E.W. Knippel

Panoráma Kowar v Krkonoších, barevná litografie, 19. stol., E.W. Knippel

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

Rosyjska tajna mapa karkonoskich granitów, z zaznaczoną gęstością siatki poszukiwawczej zdjęcia emanacyjnego, 1954 r.
 Secret Russian map of Karkonosze granite, with indications of the density of the radiation imaging exploration grid, 1954
 Russische Geheimkarte der Granitsteinvorkommen im Riesengebirge mit eingetragener Dichte des Erkundungsnetzes einer Emanationsfotografie, 1954
 Ruská tajná mapa krkonošských nalezišť žuly s vyznačenou hustotou výzkumné sítě radiačního snímku, 1954

Grupa górników przed wejściem do sztolni, fotografia 1951 r.
 A group of miners in front of the adit, photograph 1951
 Bergmänner vor dem Stolleneingang, Fotografie 1951
 Skupina horníků před vchodem do štol, fotografie 1951

Inhalatorium radonowe w sztolni nr 19 kopalni Podgórze, fotografia, 1973 r.
 Radon inhalation room in adit No 19 in of the Podgórze mine, photograph, 1973
 Radon-Inhalatorium im Stollen Nr. 19 des Bergwerkes „Podgórze“, Fotografie, 1973
 Radonové inhalatorium ve štolě č. 19 dolu Podhoří, fotografie, 1973

Praca górników, kopalnia Podgórze, początek lat 50. XX w.
 Miners' work, Podgórze mine, early 1950s.
 Bergmänner bei der Arbeit, Bergwerk „Podgórze“, Anfang der 50er Jahre des 20. Jh.
 Práce horníků, důl Podhoří (Podgórze), počátek 50. let 20. stol.

Przed Sztolnią Kowary – Podziemną Trasą Turystyczną, początek XXI w.
 In front of the Kowary Adit – Underground Tour Route, early c. 21th.
 Vor dem Stollen „Kowary – Unterirdische Touristenroute“, Anfang des 21. Jh.
 Před Štolou Kowary – Podzemní turistická trasa, počátek 21. stol.

Fabryka Dywanów, 1949 r., wycinek prasowy i fotografia
Rug Factory, 1949, press cutting and photograph
Teppichfabrik, 1949, Presseauschnitt und Fotografie
Továrna na koberce, 1949, novinový výstřih a fotografie

Tkálnia mechaniczna, lata 60. XX w., fotografia
Textile mill, 1960s, photograph
Mechanischer Webstuhl, 60er Jahre des 20. Jh. Fotografie
Mechanická tkalcovna, 60. léta 20. stol., fotografie

Dywan zrobiony w Fabryce Dywanów Smyrnerskich w Kowarach przez przodownice pracy na 70 urodziny Józefa Stalina, fotografia, 1949 r.

Rug made in the Smyrnerski Rug Factory in Kowary by the best craftsmen from the 70 Towns workers' event, Josph Stalin's birthday, photograph, 1949
Teppich aus den Smyrna-Teppich-Fabriken in Kowary, angefertigt von den Stoßarbeiterinnen zum 70. Geburtstag von Josef Stalin, Fotografie, 1949

Koberec, který vyrobily údernice v Továrně na smyrenské koberce v Kowarech k 70. narozeninám Josefa Stalina, fotografie, 1949

Aktywiści ZMP przed wyjazdem do Warszawy, „Cały naród odbudowuje stolicę”, fotografia, 1949 r.
Polish Youth Alliance activists before their trip to Warsaw "The Whole Nation Works to Rebuild the Capital", photograph, 1949

Aktivisten des Polnischen Jugendverbandes ZMP vor der Reise nach Warschau, „Das ganze Volk baut die Hauptstadt wieder auf”, Fotografie, 1949

Aktivisté Svazu polské mládeže před odjezdem do Varšavy, „Celý národ buduje nové hlavní město”, fotografie, 1949

Telewizyjny Bank Miast Kowary – Głucholazy, 23 luty – 17 sierpień 1975 r.
Municipal Television Bank of Kowary – Głucholazy, 23 February-17 August 1975
Fernseh-Städtebank Kowary – Głucholazy, 23. Februar – 17. August 1975
Televizní banka měst Kowary – Głucholazy, 23. února – 17. srpna 1975

Prace społeczne w ramach Banku Miast, fotografie, 1975 r.
Social work as a part of the Municipal Bank photographs, 1975
Gemeinnützige Arbeiten im Rahmen der Städtebank Fotografie, 1975
Dobrovolné práce v rámci Televizní banky měst, fotografie, 1975

Obelisk poświęcony ofiarom II wojny światowej, projekt B. Burgielska (1975 r.) z kamieni wyciosanych przez więźniów Gross-Rosen w latach 1939-1945

Obelisk dedicated to the victims of the Second World War, design by B. Burgielska (1975) from hand-cut stone by Gross-Rosen prisoners between 1939 and 1945

Obelisk für die Opfer des 2. Weltkrieges, Entwurf: B. Burgielska (1975), aus Steinen, die von den Häftlingen des KZ Groß-Rosen 1939-1945 gehauen wurden

Obelisk věnovaný obětím 2. světové války, návrh B. Burgielska (1975) z kamennů vytesaných vězni z Gross-Rosen v letech 1939-1945

„Kowary”, linoryt, 1956, Józef Gielniak
 "Kowary", linoleum print, 1956, Józef Gielniak
 „Kowary”, Linolschnitt, 1956, Józef Gielniak
 „Kowary”, linoryt, 1956, Józef Gielniak

„Zakochani w Bukowcu”, olej płótno, 1976, Brunon Podjaski
 "People in Love with Bukowiec", oil on canvas, 1976, Brunon Podjaski
 „Verliebt in Bukowiec”, Öl auf Leinen, 1976, Brunon Podjaski
 „Zamilovaní v Bukovci”, olej plátno, 1976, Brunon Podjaski

„Fasada”, wełna kowarska (dywan), technika mieszana, tkanie ręczne,
 1991, Ewa Maria Poradowska-Werszler
 (Generalny Kurator "Warsztatów Twórczych – Kowary" od 39 lat)
 "Fasada", Kowary wool (rug), mixed media, handmade fabric,
 1991, Ewa Maria Poradowska-Werszler
 (General Curator of "Creative Workshops – Kowary" for 39 years)
 „Fasada”, Schmiedeberger Wolle (Teppich), Mischtechnik, manuell gewebt,
 1991, Ewa Maria Poradowska-Werszler
 (seit 39 Jahren Generalkuratorin der „Kreativworkshops – Kowary”)
 „Fasáda”, kowarská vlna (koberec), smíšená technika, ruční tkaní,
 1991, Ewa Maria Poradowska-Werszler
 (Generální kurátorka „Tvůrčích dílen – Kowary” – již 39 let)

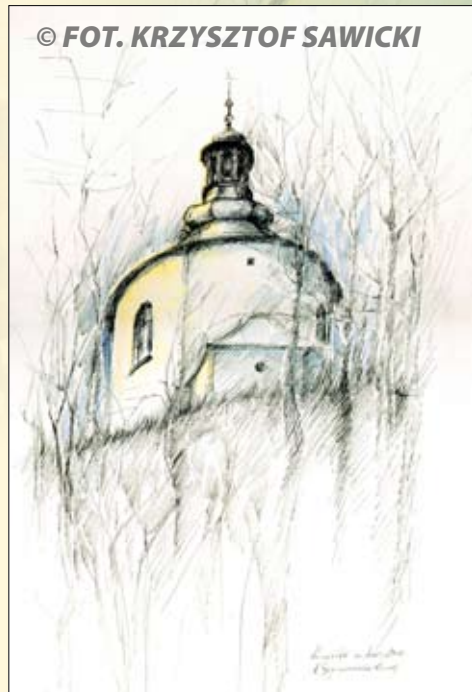

„Tęcza”, dywan wełna axminster, 1992, Bożena Burgielska
 "Rainbow", Axminster wool, 1992, Bożena Burgielska
 „Regenbogen”, Teppich, Axminster-Wolle, 1992, Bożena Burgielska
 „Duha”, koberec vlna axminster, 1992, Bożena Burgielska

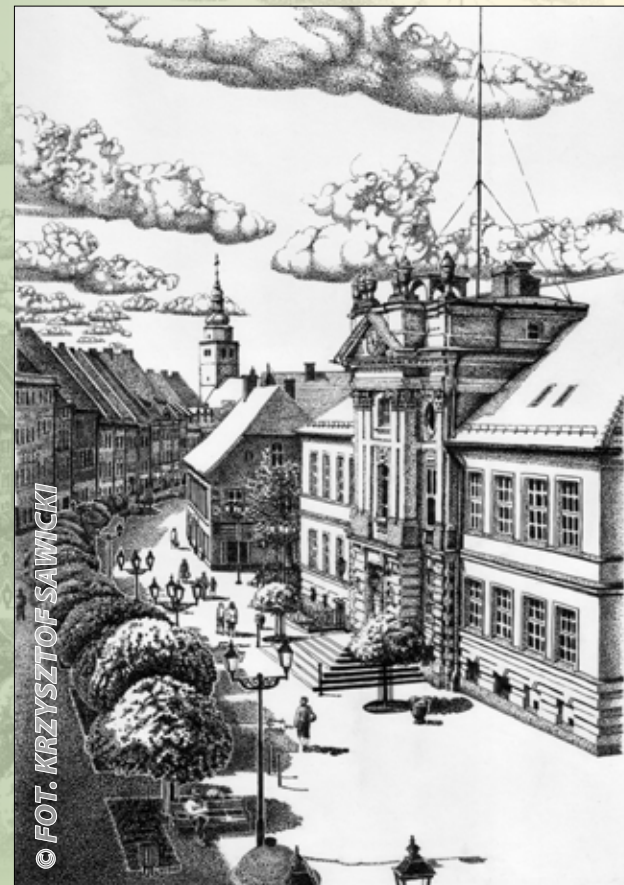
© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

„Z cyklu Kowary Jedlica” olej płótno, 2012, Jerzy Jakubów
 "The Jedlica Series from Kowary", oil on canvas, Jerzy Jakubów
 „Aus der Reihe Kowary Jedlica”, Öl auf Leinen, 2012, Jerzy Jakubów
 „Z cyklu Kowary Jedlice” olej płótno, 2012, Jerzy Jakubów

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

„Kościół św. Anny”, akwarela rysunek tuszem, Alicja Szymańska
 "St Anne's Church", watercolour drawing with ink, Alicja Szymańska
 „St.-Anna-Kirche”, Aquarell, Tuschezeichnung, Alicja Szymańska
 „Kostelík Sv. Anny”, akvarel, kresba tuší, Alicja Szymańska

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

„Kowary Rynek Ratusz”, rysunek piórkiem, Roman Trychubczak
 "Market Square Town Hall, Kowary", pen drawing, Roman Trychubczak
 „Kowary Marktplatz Rathaus”, Federzeichnung, Roman Trychubczak
 „Kowary náměstí radnice”, kresba perkem, Roman Trychubczak

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

„Kościół w Kowarach”, akwarela, Stanisław Kanonowicz
 "Church in Kowary", watercolour, Stanisław Kanonowicz
 „Kirche in Kowary”, Aquarell, Stanisław Kanonowicz
 „Kostel v Kowarech”, akvarel, Stanisław Kanonowicz

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

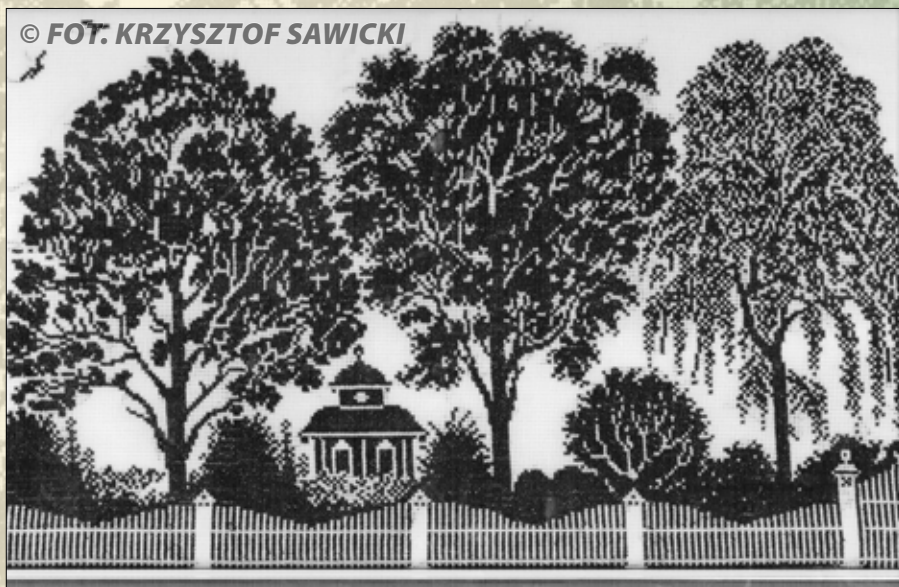
„Herbaciarnia w Kowarach”, haft gobelinowy,
1985, Krzysztofa Kaczorowska

„Tea Room in Kowary”, Gobelin embroidery, 1985,
Krzysztofa Kaczorowska

„Herbaciarnia w Kowarach”, Bild in Gobelinstich,
1985, Krzysztofa Kaczorowska

„Čajovna v Kowarech”, gobelínová výšivka, 1985,
Krzysztofa Kaczorowska

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

„Madame Mariola”, olej płótno, 2008, Janina M. Pernak de Gast

„Madame Mariola”, oil on canvas, 2008, Janina M. Pernak de Gast

„Madame Mariola”, Öl auf Leinen, 2008, Janina M. Pernak de Gast

„Madame Mariola”, olej płótno, 2008, Janina M. Pernak de Gast

„Duch Gór i Dzieci”, płaskorzeźba
drewniana, 2012, Werner Pietrzyk

„The Ghost of the mountains and
Children”, carving in wood, 2012,
Werner Pietrzyk

„Der Berggeist und die Kinder”, Fla-
chrelief, Holz, 2012, Werner Pietrzyk

„Duch hor a děti”, dřevěný basrelief,
2012, Werner Pietrzyk

© FOT. KRZYSZTOF SAWICKI

